

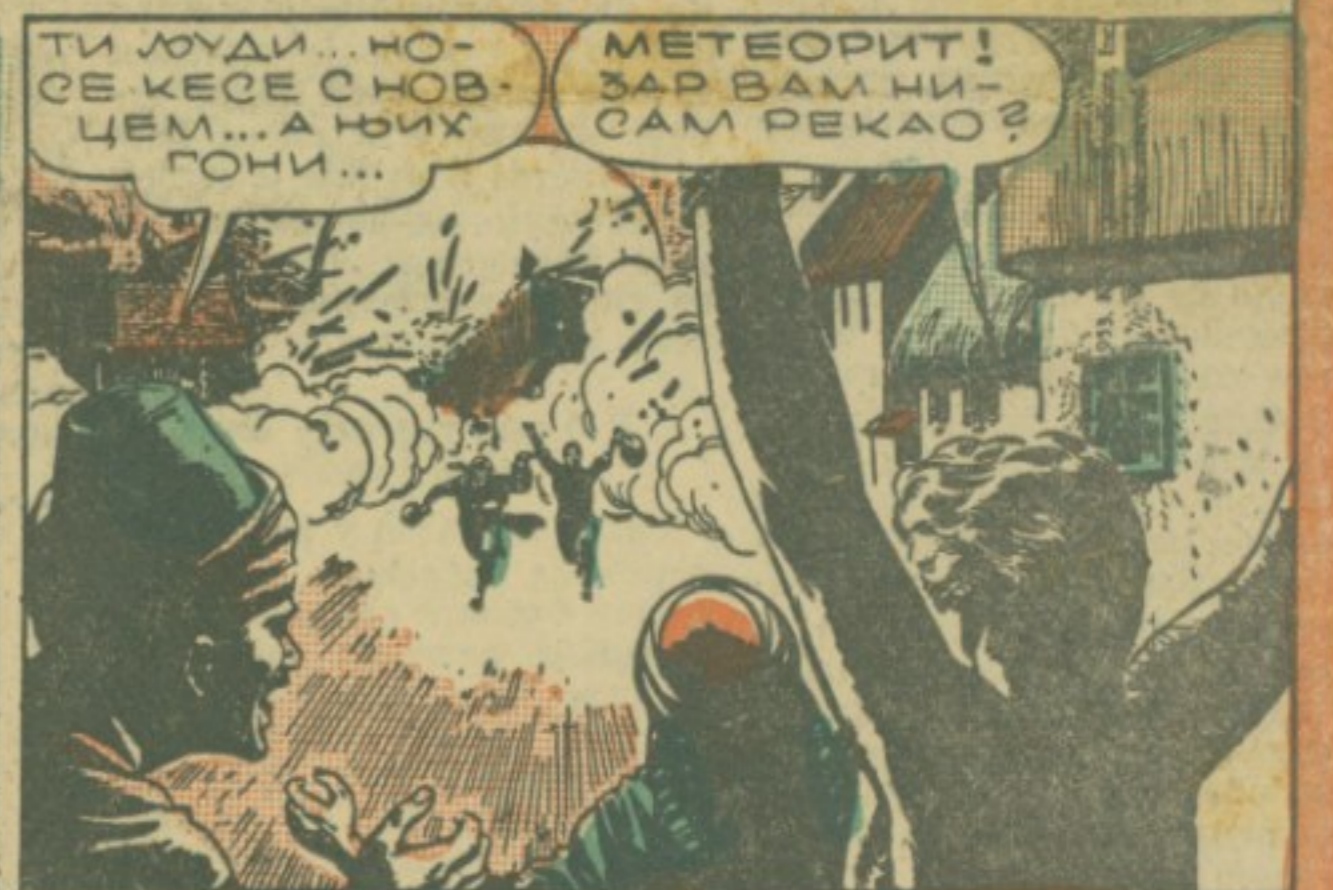
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20
ДИНАРА
1952

Година XX — Број 353
Субота, 4 октобар 1958

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

У овом броју:

- ПРВИ БАЦИ У ВЕЛИ-
КОЈ ШКОЛИ
- МЕЧ У ПОРТОРОЖУ
- КОЛОСЕУМ
- И МНОГЕ ДРУГЕ
ЗАНИМЉИВОСТИ
- СТРИПОВИ:
Бим челик, Паја, Мики,
Флаш Гордон, Бим и Бум,
Светлост у шуми, Пера
Ждера и Плутон

У I веку пре наше ере грађанима Рима никако није сме ло бити досадно. Да би плембе био задовољан, а самим тим и пошван, император је морао да организује разне

Поморске битке у

ПОСЛЕДЊА БОРБА ГЛАДИЈАТОРА ОДРЖАНА ЈЕ 404 ГОДИНЕ НАШЕ ЕРЕ, А ТАДА СУ, ПО СЕВНИМ ЕДИКТОМ, ЗАБРАЊЕНЕ ОВАКВЕ ПРИРЕДБЕ

спиредбе, празничне свечаности, које нису биле ништа другог него масовна крвопролића. Тако се дешавало да је опроман амфитеатар Колосеума присутан мртвим телом и шаранима крвљу, пучи зноја и узбуђења, препрежан широким великом шаторском крилу разасетом на неких 80 метара изнад арене, претваран, помоћу сложене система уграђених слабина и брана, на очиглед 50.000 посетилаца — у језеро, право мало море.

Да виде нешто необично

Крв ће ускоро обојити ову воду. То није никаква регата радости, већ бродови осуђени на уништење. Те плаве треба да наспуну једна на другу, а патници који се налазе на њиховим палубама морају да се боре на живот и смрт, макар било створено и море људске крви. Ранije, у току поподнева по пешчаном тлу арене борили су се гладијатори са малим мачевима и ручним штитовима, бојци на малим ратним колицима, бранили су се људи наоружани боделима од разбеснелих бикова. А сада долази на ред наумахија — поморске борбе у арени, која треба да претставља врхунац свечаности и да доведе гледаоце у екстазу. ... А тога дана плембе у амфитеатру није био задовољан програмом, иако су се гладијатори упињали из ове онеге, и као човек, приликом уласка у арену испржицаи десну руку и изговарају традиционалне речи оних који су унапред осуђени на смрт: „Мртви те поздрављају“.

Али тих дана, примећивало се, ти неустрасиви људи издизали су на арену уплашени: Трачани са боджом и округлим малим штитом, оклопљени Самнијани наоружани дугим штитом и сабљом, ретијари који својим трозупцем и мрежом лако савлађују непријатеља. Баш прошле ноћи, двадесет заробљених Гала се убило да не би следећег дана у арени убијали један другог. Због непажње стражара један обесхрабрен немачки заробљеник, одређен за арену, угушио се прогутавши сунђер, други је на путу за Колосеум подметнуо главу под точак кола.

А врхунац општег незадовољства настао је када се видело да су неки омиљени гладијатори потпуно подбацили. Гледаоци су се били овде окупили да виде нешто необично и снажно што ће их, док су бар у Колосеуму, одвојити од њихових свакодневних брига. Великодостојници и сам император знали су да народ не може тако незадовољан напустити свечаност. И зато цар диже руку.

Гвоздене решетке се дику...

На арени се појављују нове групе наоружаних људи. Редови полазе један ка другом, опрезно, корак по корак, јер сада треба вешто поставити штит и испружити мач. Гледаоци, за тренутак задивљени, узвизима поздрављају сваку победу, сваку смрт. Одмах се познаје роб који жели слободу. Он хоће да победи или да умре.

У кратком предаку, стражари одвлаче лешеве погинулих. На песку остају само локве крви, свежи трагови тек завршене борбе. Затим изводе хришћане, обучене у беле тунике, покупљене по друмовима и катакомбама. Они долазе до средине арене, клече и рукама подигнутим увис моле свог бога. Гвоздене решетке се дику и из мазева излазе изгледнели лавови. Огромне жуте мачке заслепљене свет-

лошћу истежу се по песку, а онда, ускочу у гомилу беспомоћних људи.

Народ је на ово навикао, и зато му је то увек досадно. Хришћани су мистици и они се радо предају смрти. Пошто их раскомадају дивље звери, почеће борба одређена законима мрачних пращуна — а то је борба за опстанак... У арени, са свих страна улазе тигрови, леопарди, носорози, пантери, слоновии, дивљи бикови. Канџе, рогови, зуби, сурле, кидају и убијају све што дохвате. Призор достиже куминацију када последње израњавене дивље звери кидају једна на другу. Гледаоци, олушевљени, поздрављају ове борце који не шузе и не моле за милост.

А онда долази последња тачка програма, Наумахија — поморска битка у арени. Њу је измислио и први приредио Јулије Цезар и тако прославио свој победоносни повратак из Египтске када је довео заробљене Британце који су као вешти поморци давали отпор његовим бродовима. И император Август је волео поморске борбе у Колосеуму. Ко би заборавио ону његову наумахију, када је римском народу приказивана борба између атинске и персиске флоте. Али, тек Клаудије је својом наумахијом одушевио Рим. Године 52 наше ере он је у бродове смрти укрцао ништа мање него 19.000 људи.

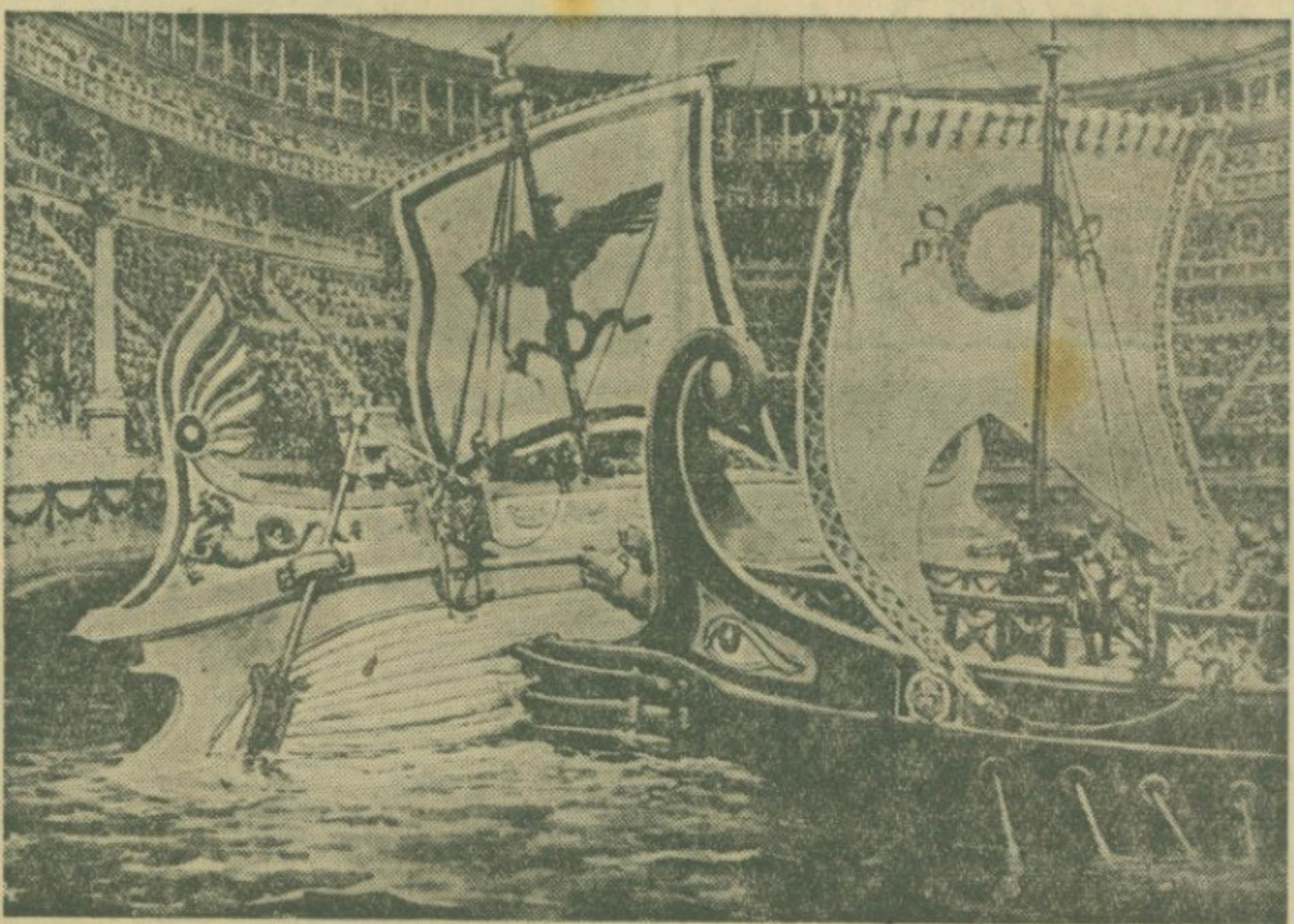
У борби где неће бити победника

Сваки гледалац у Колосеуму устаје од узбуђења. Нарочити систем брана и слабина претворно је пешчано тле арене у право језеро. По њему плоче мали ратни бродови чије су палубе препуне наоружаних ратника. То су уствари ратни заробљеници, разни преступници, робови, и сви они знају да су осуђени на смрт и да им нема великог избора: или да храбро погину пред императором или да скачући с брода буду погођени у води запаљеном стрелом или поливени кључалом смолом. Назад, они могу да погину, јер зато су ту, и још прозивијом смрћу. Ако их ослободи ове поморске битке као кукавице, онда ће их доцније укрцати у један чамац који ће преврнути крај једног вештачког острва са изгладнелим крокодилима. И зато је боље умрети сада, витешки, па било то и за једног туђег цара.

Бродови покретани веслима лагано се крећу. Нема много простора за маневар; са свих страна је непријатељ у овој борби где неће бити победника. Гвоздене чакље, као руке смрти, претећи се дику и хватају бродове, привлаче их. Тада почиње јуриш. Са кратким мачевима. Гладијаторима је ипак лакше, јер они су се борили на песку, а сада је доле вода, и ту чекају стреле, буктиње и кључала смола. Са упаљеног брода безнадежно се пружају чакље, треба ухватити другу лађу, прећи на њу, кратким мачем је освојити, и борити се још који тренутак да би се живело још који час. Али тамо се од лешева не може искрцати. На једном једином броду су преживели ратници са свих лађа. Али и њега већ обузима пламен. Послед-

КОЛОСЕУМУ

стишава. Педесет хиљада гледалаца пролази испод аркада Колосеума и разилази се улицама Рима, живо расправљајући о наумахији. Под првим звездама Колосеум постаје место гробне тишине. Огром-

РИМСКА НАУМАХИЈА БИЛА ЈЕ У ИЗВЕСНОМ СМISЛУ ВЕРЗИЈА ГРЧКЕ ПРЕТСТАВЕ ПОМОРСКЕ БИТКЕ КОЈА СЕ ИЗВОДИЛА МИМИКОМ, У ГРЧКОЈ ЈЕ ОНА БИЛА ДЕО СВЕЧАНОСТИ ПОСВЕЋЕНЕ БОГИЊИ АТЕНИ; У РИМУ — ОНЕ КТАКЛ ЗАСНОВАН НА СМЕРТИ ХИЉАДА ЉУДИ

њи мачеви падају из клонулих руку, језеро постаје црвено од ватре и од крви...

Педесет хиљада гледалаца је у делиријуму. У таквим треницима се заборавља све. Император се воли, за њега се гине, освајају туђе земље, њему се упућује само једна молба: „Хлеба и циркуса“.

У филозофском очајању, гледајући такву једну претставу, стари Сенека је рекао: „Човек пије крв човека“.

Аве, Император! И Сунце као да се склања, црвено, тоне у дубине океана. Цела арена постепено се

них димензија, а ипак грациозно, највеће здање за масовно убијања у Старом веку, тоне у ноћ.

Архитектонски оно је величанствено. А сутра, кад поново све почне испочетка, изгубиће се и оно у крви.

Вештачки пиринач

Индиски пољопривредни билтен недавно је објавио да је неким њиховим научницима пошло за чукмом да произведу први вештачки пиринач.

Ту вест пренео је и познати часопис „Природа“ поздрављајући успех индиских научника. Пиринач је и храна која половини светског становништва потпуњује оброке. Верује се да ће сада постати приступачнија и јефтинија.

Вештачки пиринач је уствари извесна мешавина неких врста брашна добијених од корења татиоке и кикирикија. Од њих се прави тесто у дугим тракама које, пошто се осуши, реже се у ситне комадиће сличне пириначном зрнећу. Али тако добијени пиринач још није готов; треба га и даље приправљати. Кува се у води којој су

додати сокови кукурдузних или пова, и неких киселина. Напоследку, зрнеће овог синтетичког пиринача поваси се казеинским раствором тако да се оно може потопити и у хладну воду без бојазни да ће се растворити.

Изглед овог пиринача је истоветан као и правог, а чврстоће је да је он још швапугт крапљивији. Осим тога на парцели исте величине може се одгајити толико татиоке и кикирики-

Шта треба да знамо о нани?

3 а храну, или метвицу, коју наши људи одавно кувају и пију као чај, знали су још стари Грци и Римљани. Многи народи су волео давније имали прилике да се увере у њено благотворно дејство на људски организам. Поред тога што има јаку моћ дезинфекције она врши користан постипијал у неким нашим организмима. По месту које јој припада у биљном царству нана се убраја у зачине и, чместо да се кува као чај, требало би да се припрема као салата, или да се ставља као додатка у јело, слично целеру или першуну.

Нана повољно делује на прева и желудац. Уље, од кога добија карактеристичан мирис, садржи ментол. Мај од ове биљке утиче на живчани систем у смислу смиривања нервне напетости. Пошто врши благотворан надзорај на нека микробна влакана у организмима за варење, користи се у отклањање надимања и спречава аерофагију. Нана утиче на лучење желу-

да да се произведе три пута више вештачког него правог пиринача. Сам посао око одгајивања ових биљака далеко је једноставнији и лакши.

У Индији су ове сезоне за узгајање ових биљака одређене огромне површине земљишта.

Истовремено у многим крајевима Индије подику се лабо-

раторије и стубаре за производњу овог теста и за коначну његову хемиску обраду.

У ту сврху индиска влада одобрила је само за ову годину велике своте.

ШТА ЈЕ »СП-6«?

Ко би могао и помислити, док му се не објасни, да скраћеница „СП-6“ означава научну совјетску станицу „Северни пол-6“, заправо једно ледено острво, још тачније — велику санту леда. Већ има три године како совјетски поларни научници живе и раде на том леденом острву, на тој санти леда. Научници се смењују али научна испитивања се непрекидно врше. Ово ледено острво је дуго 13, а широко 9 километара. Дебљина леда је, како где, од 9 — 12 метара. У летњим месецима нарочито, она се наравно смањује. Уколико би ово острво остало у арктичком басену, кажу научници, оно би могло да служи још 20 година. Али, како изгледа, острво ће, ношено струјама, отплонити у Атлантски Океан, можда већ у току следећих година.

Трактори на највишој висоравни

Ових дана је у Ласи, главном граду Тибета и седишту далајлама, верског поглавице будиста, први пут отворена изложба пољопривредних справа. Људи од којих велика величина уопште није никад видела трактор и друге савремене пољопривредне справе, нагнули су пучи радозналости.

После изложбе и они ће, иако живе на највишој висоравни на свету, од преко 4.000 и 5.000 метара — обрађивати земљу модерним справама.

Тибетанци између планина Хималаја, Памира и Куенлунга, у изворној области река Јанг-цекјанга, Меконга, Брампутре и Инда, и они по јужним долинама долинама биће срећни због овакве олакшице. Већи део становништва Тибета бави, ће се и даље сточарством због великих површина степе и пустиње.

ВОЛИ ПРОЈУ

Сијамског мачка Роберта, миљеника једне домаћице у Сигнал Маунтину, у америчкој држави Тенеси, снашла је недавно права несрећа када му се прошупљено један од два преостала предња зуба — није могао да једе кувану кукуруз, своју најомиљенију храну. Његове муке су још и појачане јер је уследила зубарева интервенција. Али пошто му је шупљина у зубу испуњена сребром, Роберт је с највећим апетитом почео поново да једе кувани кукуруз.

Ништа без голуба

Да би на својим телевизорима грађани Индианополиса видели ток познатих аутомобилских трка на 500 миља, руководство станице је дошло на идеју да употребе голубове. Они су са стазе преносили филмове у телевизијску станицу у центру града и тако омогућили грађанима да пострају једну од најзубудљивијих аутомобилских трка.

О једном шрошку

Породица Џорџа Килтнера, из Вала Вале у држави Вашингтон, позната је по једној случајности која је веома ретка. Наиме, Џорџ Килтнер, његова жена и њихова два сина прослављају своје рођендане сваке године истог дана јер су сви четворо рођени истог датума.

Храна у тубама за пилоте

Око 3000 алуминијумских туба је напуњено концентрованим течном и полутечном храном која ће бити давана пилотима кад лете на велике висине. Овакве проба ће се извршити са америчким војним пилотима. Главне предности овако паковане хране, која ће се давати пилотима обученим у специјална одела, јесу у ово ме — не мења се при наглој промени притиска, а тубе су врло лаке — сва око 9 грама и могу се по потреби стерилисати.

Пилоти ће тако примати млеко, воћне сокове, пилетину, говеђину и шунку.

Преко реке

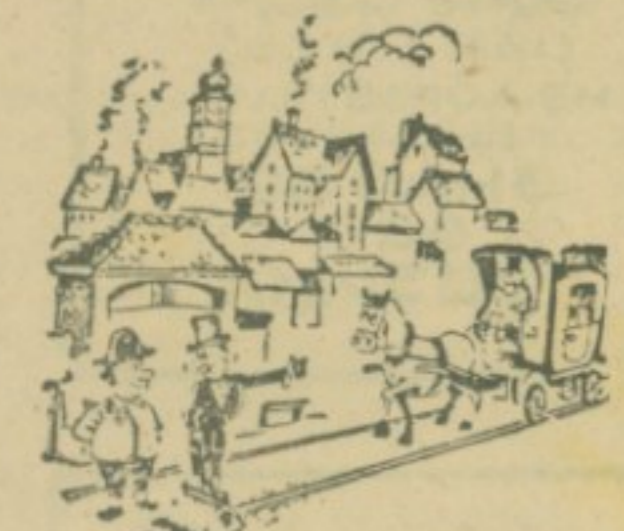
Прву жичару у Европи изградио је 1644 године, Холанђанин Адам Вибе, и то као помоћно средство приликом подизања тврђаве у Данцигу. Али, то није била и прва жи-

чара у свету. У Кини и Индији њих је било већ много раније и служиле су, као и данас, за превоз преко река и планинских кланаца.

Коњи место локомотиве

Прву употребљиву парну локомотиву Стивенсон је конструисао 1825 године. Међутим, Енглеска је неколико десетина година пре тога већ имала железницу. Наиме, 1795 године прорадила је железничка пруга дуга 18 километара,

која је везивала Крџиф и Мертир Тојфајд. Само, уместо локомотиве композицију су вукли коњи.

Није дила савршена

Прву клипну парну машину конструисао је, 1706 године, познати француски физичар Дени Папен. Код те његове машине водена пара је поти-

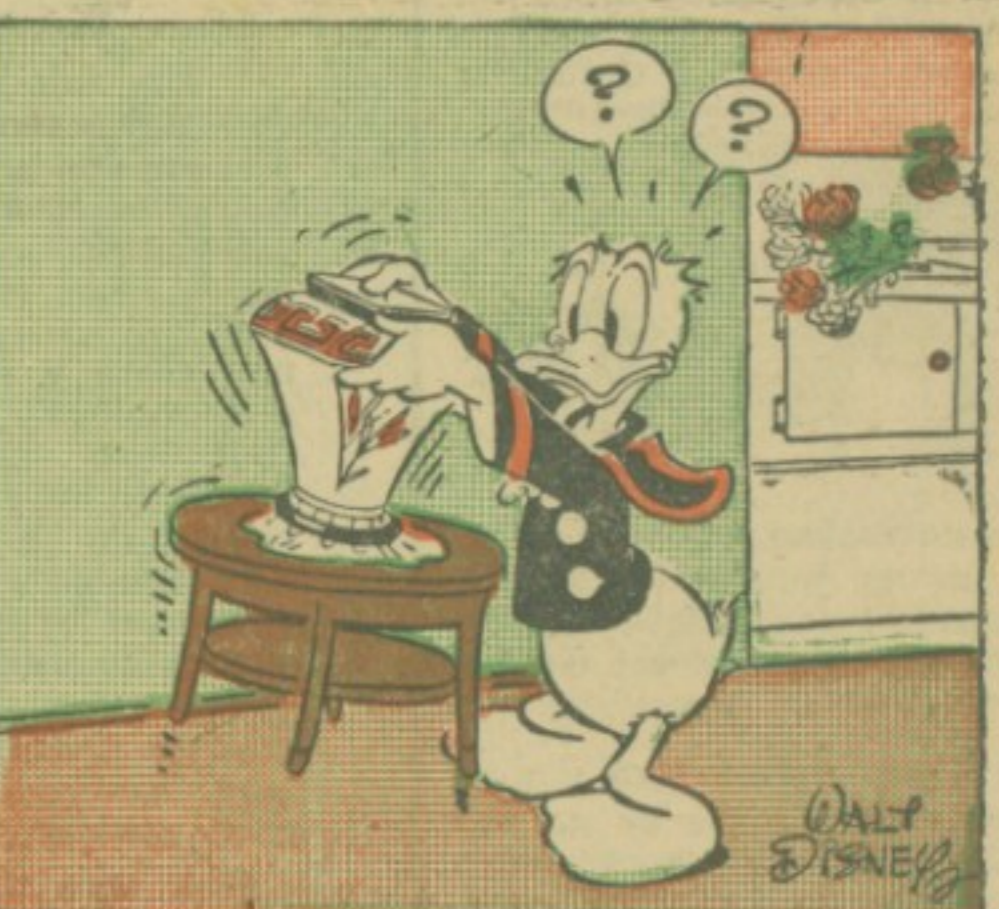
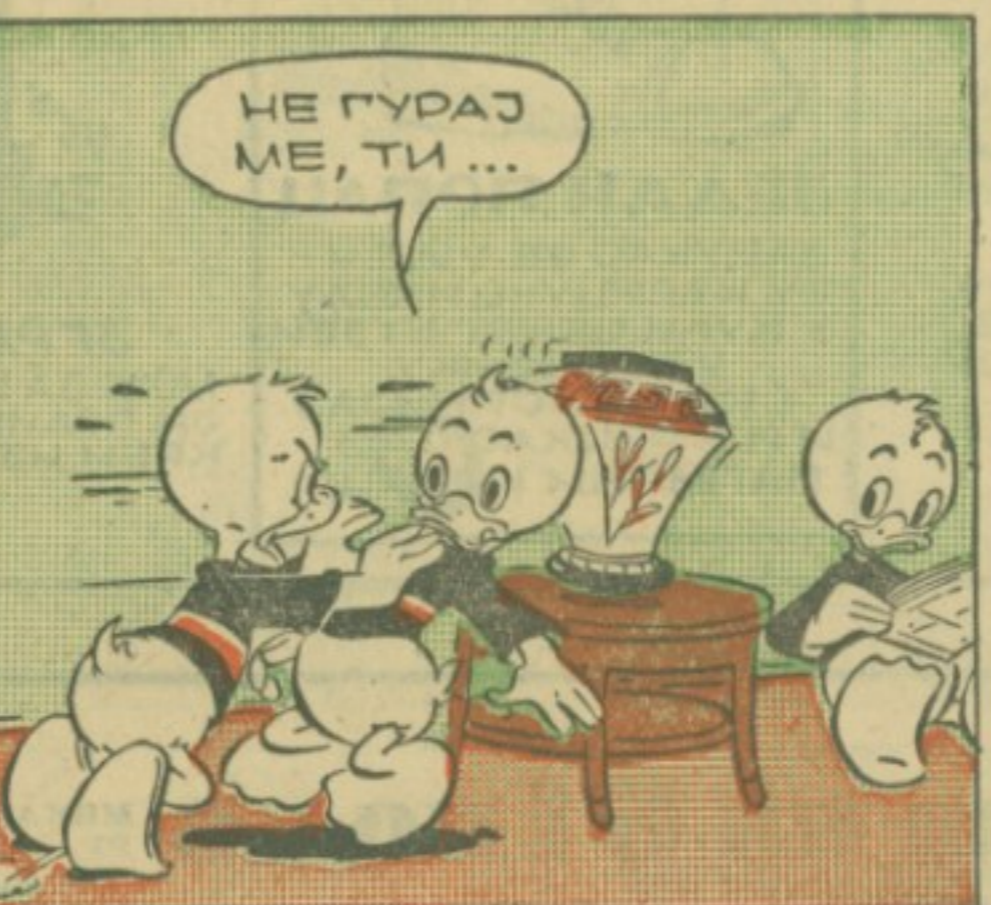
скивала напред један клип. Али, како машина није имала земању масу, клип се није могао вратити назад. Уствари, био је то само један покушај да се начини парна машина,

Зобитливе жене из Вајнзберга

Године 1140, Конрад Швапски опсео је град Вајнзберг, који се дуго и упорно бранио. Назад је и опсађенима и нападачима било јасно да град неће бити моћи да одолева. Тада је Конрад затражио да се град преда, али је обећао да

све жене могу при напуштању града слободно да узму све што саме могу понети. Сурадници су се градске капије отвориле и кроз њих је изашла чудна поворка: свака од жена носила је на леђима свог мужа.

У долинама циновог планиноског сплета Хималаја налазе се велика пространства не само с мањим људским насељима, него и са државама.

Кад човек помисли на те далеке земље увек му падне на памет снег, лед и олује које витлају с планина. Али, веровали или не, тамо постоје и предели с благом климом у којима се гаји пиринач и расту разне воћке. Ето, у том крају смештене су три мале државе: Бутан, Кашмир и Непал.

Бутан се налази на јужној страни источног дела Хималаја. То је земља високих планина и пространих долина, које нападају притоке велике реке Брампутре. Неке од ових планина имају врхове и од преко 7.000 метара. Земља је пуна временских супротности. На планинама влада готово права поларна клима, а у долинама тропска. Земља је прекривена бујним шумама с тврдим дрветом, а у њеној утроби налазе се богата лежишта разних руда.

Првобитни становници Бутана били су Тефи, које су пре два века покорили Тибетанци. Становништво Бутана бави се пољопривредом и сто чарством. У низинама навод-

У долини Хималаја...

њава поља, на којима гаји пиринач и кукуруз. У вишим пределима расте просо и хељда. Од стоке има највише коња (понија) и слонова.

Бутан је монархија на чијем се челу налази махараџа. Површина државе износи

46.600 квадратних километара, са свега око 300.000 становника. На северу и истоку њима се гаји пиринач, а на Бутан се граничи с Кином (Тибет), а на југу и истоку виногради и воћњаци, који се

са Индијом. Земља је пуна будистичких манастира. Главни град је Пунка. Иначе, Бутан је под јаким политичким утицајем Индиске Уније, која га, по уговору од 1949 године, заступа у спољним пословима, док он у унутрашњим пословима има аутономију.

Кашмир се налази у Сринагарској Долини, која је дуга 130 а широка 40 километара. Обухвата пределе планинског сплета Каракорума, у коме се налазе огромни врхови и циновски ледници, затим долину горњег тока реке Инда и још неке високе котлине. Заправо, Кашмир се налази у средњој Азији. Површина земље износи око 218.000 квадратних километара, а број становника око четири милиона.

Сринагарска Долина налази се на 1600 метара надморске висине. Окружена је високим планинама, пространим бујним пашњацима и шумама. У понијаче, Непал је монархија под јаким утицајем Индиске Уније.

негде пењу и до 4.000 метара надморске висине. Кашмир је испресецан брзим рекама, чија се вода искоришћава за наводњавање поља, али и за производњу електричне енергије.

Ако сте чули за познате и надалеко чувене кашмирске шалове, онда знајте да се они израђују у овој земљи, и то углавном од длаке дивљих коза, а понешто и од вуне. Главни град Кашмира је Сринагар. У њему живи око 200.000 становника, од којих се 6.000 до 7.000 бави прерадом вуне и израдом вунених тканина.

Преко Кашмира воде стари и познати каравански путеви који повезују Пенџаб, Средњи Исток и Централну Азију.

Трећа држава у овом далеком свету је Непал, чија површина износи 140.000 квадратних километара, са око 7 милиона становника.

Центар Непала сачињава долина Катманду, која је дуга 25 а широка 16 километара. Главни град, Катманду, има преко 100.000 становника. Иначе, Непал је монархија под јаким утицајем Индиске Уније.

Непал се налази на јужним обронцима Хималаја. Станов-

ништво у долинама бави се пољопривредом. Блага клима која влада у тим долинама и вештачко наводњавање поља омогућују и по две жетве годишње. Највише се гаји пиринач, затим кукуруз, пшеница и јечам. У планинским пределима развијено је сточарство: овце и јакови. И кроз Непал пролазе важни каравански путеви, па је због тога назван „врата Хималаја“.

ЧЕТВРТАСТИ НОВЧИЋИ

Менес, оснивач прве египатске династије, ковао је, још 3100 година пре наше ере, ме-

тални новац. Његови златни новчићи нису били округли, већ четвртасти, и тешки од 14 до 140 грама. На сваком је било утиснуто Менесово име.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

Ripley's

ОДНА КНИГА
О АЗБЕСТУ
ШТАМПАНА ЈЕ
НА АЗБЕСТУ
1727

ПРАШИНА КОЈА УЛИВА СТРАХ

ДОМОРОЦИ СА КИПРА ВЕРУЈУ ДА
ЋЕ ШАКА ПРАШИНЕ ОСТРУГАНА СА
ЗИДОВА ОВЕ ЦРКВЕ У ФАМАГУСТИ
И ПРОСУТА ПО КУЊИ НЕПРИЈАТЕЉА
НАТЕРАТИ ОВОГАДА ЗАУВЕК
НАПУСТИ КИПАР

ПО БИСКУПУ АНРИ ШАРАУ ДИ КАМБУУ
ВОЗВОДИ ОД КОАЛЕНА (1664 - 1732)
ПЕТ УЛИЦА У ГРАДУ МЕЉУ ДОБИЛЕ СУ
СВОЈА ИМЕНА
БИСКУПОВА - АНРИЈЕВА - ШАРЛОВА -
КАМБУОВА И КОАЛЕНОВА УЛИЦА

ОВО ЈЕ
ЖИВОТ!

ЈЕДАН ПОПАЦ
ЗАВУКАО СЕ У ДЕЧ-
ЈУ КАСИЦУ - ЦИПЕЛУ
У КУЊИ ШЕНЕТ ЕТЗЕН,
У БЕРБЕНКУ
(КАЛИФОРНИЈА)
И ИЗГРИЦКАО СЕ С
ПАПИРНИ НОВАЦ

ОПТИЧКА
ВАРКА

ДЕЈВИД
ЊУКОМБ
ИЗ МОРГАН СИТИЈА,
У АМЕРИЦИ,
ПОЧЕО ЈЕ ДА
ЗВИЖДИ
ЈОШ У
СЕДМОМ
МЕСЕЦУ

ЗГРАДА ЗА ЈЕДНУ КАП КРВИ

МОШЕЈА ИСМАИЛА ГАЗИЈА У ДОКПУРУ, У ИНДИ-
ЈИ, ПОДИГНУТА ЈЕ НА МЕСТУ ГДЕ ЈЕ ПАДА КАП
КРВИ ИЗ ЊЕГОВОГ ПРСТА ОЗЛЕЂЕНОГ ТРНОМ

ВИЛИЈЕМ
ВАРНЕС
(1801 - 1886)
ИЗ ДОРГЕТШИРА,
У ЕНГЛЕСКОЈ,
ЗНАО ЈЕ
60
ДЕЗИКА

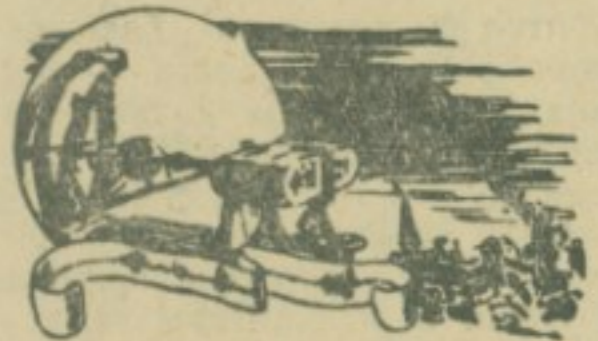
УКРАТКО...

★ Обрада астрономских података захтева веома много труда и времена. Познати астроном Лаланг проучавао је 50 хиљада звезда и о томе је

оставио толико података да су их научни сарадници Париске опсерваторије обрађивали читавих сто година после његове смрти.

★ Број земљотреса у току једне године пење се до сто хиљада. Од тога људи осете свега неколико хиљада; остале „осете“ само сеизмографи.

Сматра се да се у току једне године догоди свега један земљотрес катастрофалних размера.

★ Чetrдесет и четири велика пера у крилу црног коса оципуравају му брзо летеше. И остале птице немају на крилима много великих пера али су им зато остали делови тела густо покривени перјем. Према тврђењу изврсног познаваоца птица и аутора многих при-

ча из живота животиња Сетон-Томсона, на глави црног коса има 2.226 пера на грудима 1.000, на сваком крилу још по 280 малих пера. Укупно: 4.915.

Битка на 64 поља у Порторожу

МИХАИЛ ТАЉ НА ЛИПИЦАНЕ
РУ. ПРИЛИКОМ ПОСЕТЕ ЕР-
ГЕЛИ ЛИПИНИ

Порторож, лепо морско летовалиште на западној обали Истре, постао је чувеном ширум света у току августа и септембра ове године. Није било дневног листа ни нашег ни у другим земљама који га за то време није помињао. Његове слике виделе су се и на страницима многих илустрација. О њему су говориле стотине хиљада, чак милиони љубитеља шаха на свим континентима.

Због чега се Порторож толико прочуо? Шах је сваког дана све популарнија игра и због ње су се ту су срели на међузонском такмичењу за првенство света шахисти из дванаест земаља. Уствари, они су претстављали 55 земаљчаница Међународне шаховске федерације из девет зона у које је сврстан шаховски свет. На основу ове поделе најпре је одиграно девет зонских турнира који су по одређеном кључу дали учеснике међузонског турнира. Са три европска зонска турнира квалификовали су се деветорица: Глигорић и Матановић (Југославија), Пахман и Филип (Чехословачка), Сабо (Мађарска), Бенке (Мађар по народности, сада избеглица без држављанства), Олафсон (Исланд), Ларсен (Данска) и Нејкирх (Бугарска); четворица са турнира Четврте зоне (СССР): Таљ, Петросјан, Бронштајн и Авербах; двојица са турнира Пете зоне (САД): Фишер и Шервин; један са турнира Шесте зоне (Канада): Фишер; један са турнира Седме зоне (Средња Америка): Де Граф; тројица са турнира Осме зоне (Јужна Америка): Пано, Сан-

гвинети и Росето (сви из Аргентине), и један са турнира Девете зоне (Азија): Карлосо (Филипини).

Од 1948 године, кад је Међународна шаховска федерација завела четворогодишњи систем такмичења за првенство света, ово је четврти Међузонски турнир. Једне године играју се зонски турнири, следеће међузонски, затим турнир кандидата и, најзад, меч између победника на турниру кандидата и ранијег светског шампиона. Шесторица најбољих играча са турнира у Порторожу играће идуне године на турниру кандидата, заједно са Смисловом (СССР) као победником прошлог турнира кандидата и супарником светског првака Ботвиника (први њихов меч добио је Смислов, а у реваншном мечу, одржаном у првој половини ове године, Ботвиник је вратио изгубљену титулу) и Кересом (СССР), који као друго пласирани играч на прошлом турниру кандидата има право директног учешћа.

У поређењу са три претходна, међузонски турнир у Порторожу отскакао је по занимљивости и резултатима. Прво, ово је досад „најмлађи“ међузонски турнир. Играчи су у просеку имали 30 година (најстарији — Геза Фишер — имао је 48, а најмлађи — Боби Фишер — свега 15 година). Ово се одразило и у годинама прве шесторице. Победник турнира, двоструки шампион СССР Михаил Таљ има 22 године, југословенски шампион Глигорић, који је заузео друго место, има 35 година, Петросјан — 29, Бенке — 30, Олафсон — 23, Фишер — 15. Дакле, међу њима је најстарији Глигорић, најмлађи је он још млад човек.

Највеће изненађење овог турнира је свакако успех петнаестогодишњег шампиона Фишера. Млади Боби („мали“ само по годинама, иначе је он повисок дечак) с разлогом је добио надимак шаховског чуда. Са 13 година постао је олимпијски шампион Сједињених Америчких Држава, са 14 година проглашен је већ за шаховског мајстора на такованом отвореном првенству своје земље, по да године касније победио је на шампионату САД, квалификовао се за међузонски турнир и постао интернационални мајстор, са 15 година квалификовао се за турнир кандидата, а самим тим добио и титулу велемајстора. Овако вртоглав успон још није забележен у историји шаха.

Око имена Бобија Фишера већ се испредају анегдоте као о сваке славе личности. Тако се прича да је једног дана у Порторожу био и он у групи учесника турнира које

знало да ли ће Олафсон бити шести или ће с петорицом следећих морати да одигра још један квалификациони турнир за шесто место. Али, последњи потез био је и победнички — стекао је право да игра на турниру кандидата.

Двадесет једно коло играно је у току 38 дана. По томе овај турнир спада у „мамутске“, како се називају велика и дугометражна шаховска такмичења.

Организатори турнира и туристичке организације Словеније трудили су се да такмичарима и новинарима у слободне дане обезбеде и разоноду. Приређено је неколико занимљивих излета по Истри и Словенији. Тако су гости посетили и Постојнску Јаму. Ту, у „Концертној дворани“, једног момента одјекнуо је снажан тенор совјетског мајстора Кобленца, Таљовог учитеља и секунданта на турниру. Његово певање одушевило је присутне. Хладан је остао само један, који је изјавио:

— Чуо сам ја у овој „сали“ и једног много бољег певача.

— Каруза? — упитала је радознано једна слушаатељка.

— Не, Смислова!

Наиме, пре неколико година, Постојну је посетио и велемајстор Смислов, који је познат и као одличан баритониста.

Шахисти су разгледали и Липицу, егреду чувених коња липицанера. Том приликом су се сви присутни такмичари фотографисали као јахачи на дневном пунокрвном грлу Тансу. На коња није хтео да се попе само велемајстор Петросјан, који је тада био на челу турнирске табеле.

— Он је већ и иначе на коњу! — казали су други такмичари.

Крај турнира Петросјан није дочекао на првом месту, али је ипак „на коњу“, јер се квалификовао за турнир кандидата.

ЛОВ ЈЕ НАЈСТАРИЈЕ И НАЈМАЊЕ УНОСНО ЗАНИМАЊЕ ЉУДИ. ЈЕДАН ОД НАРОДА КОЈИ СЕ ЈОШ БАВЕ ИСКЉУЧИВО ЛОВОМ ЈЕСУ И БУШМАНИ ИЗ АФРИЧКЕ ПУСТИЊЕ КАЛАХАРИ

са Зулу-црнцима — једним од Банту народа. Бушмани су се нашли као у клопци и то је практично значило њихов крај.

Оно Бушмана што је и данас остало не живи много друкчије него њихови преци пре много стотина година. Врхови стрела, истина, нису више направљени од кости већ од гвожђа — управо од експера и комада жице који стижу до њих преко много посредника, али све остало је исто као што је и било. Живе и сада од лова и прикупљања разних плодова и биљака. Првим се баве мушкарци, а другим жене. Мушкарци се у лову задржавају данима, а жене које не могу дуго да се одвоје од деце одлазе пет до шест пута недељно да сакупљају плодове. Прибирају орахе мангети, чупају разно корење и биљке, којих разликују бар стотинак. Осим тога, жене сакупљају и ситније животиње и инсекте. Каква коријача или по неколико скакаваца допуњају оскудни јеловник Бушмана. Хране никад нема превише и све што се нађе добро је дошло.

Припадника народа Кунг, или Бушмана, остало је врло мало. Има их нешто око хиљаду и подељени су у 28 група које лутају пустињом.

Простор по коме се оне крећу врло је велики — око двадесетак хиљада квадратних километара. Ту они подижу од траве и прућа колибе које једна могу да их заштите од зимских ветрова. Свака група има свог поглавцу који прави колибу под највишим дрветом. Међутим, те своје колибе они лако напуштају и никад се више не враћају на исто место, јер верују да би их тада прогонили духови предака и да би лако оболевали. Уосталом, да направе своје примитивне колибе треба им само неколико часова.

Бушмани су осуђени на пропаст. У њихова последња прибежишта продиру све више Хереро-црнци, знатно културнији од њих, који се баве сточарством и земљорадњом. Они Бушмане сматрају као своју децу и морају да се брину о њима. За сада се та брига, додуше, састоји само у потискивању. Није искључено да се на последњим бушманским територијама ускоро појаве и бели фармери. Тада ће можда понеки Бушмани постати земљорадници, а понеки ће оболети од болести које бели људи доносе са собом. Али потомства ће бити све мање. Један пра стари народ ће нестати са земљине кугле.

Најскупља модерна слика

За најскупље дело савременог сликарства сматра се Гогеново платно „Мртва природа са јабукама“, које је грчки бродовласник Гуландрис недавно платио 294.000 долара. На молбу највећег америчког музеја „Метрополитена“ на Манхатану Гуландрис је позајмно излагачима изложбе савременог сликарства своју слику. Ово драгоцено ремек-дело које многи сматрају најскупљом сликом свих времена, даноночно чувају два наоружана полицајца.

ЦЕПНА АТОМСКА БОМБА

Упркос великим напорима које цео свет улаже да се очува мир, војни експерти не заборављају на усавршавање својих страшних оружја. Тако је недавно у САД произведена атомска граната за „базуку“, неку врсту ручног минобацача. Ова нова граната има разорну снагу двадесет пет пута већу од најјаче америчке бомбе из прошлог рата.

ХЕЛИКОПТЕР ЗА 3.000 ДОЛАРА

Два норвешка инжењера конструисала су прототип најјевтинијег и најекономичнијег хеликоптера нормалне величине. Јачина му је 84 коњске снаге, тежак је 250 килограма, а лети брзином од 140 километара на час. Пилотска кабина је начињена од појачаног провидног пластичног стакла. Нови хеликоптер стаје свега 3.000 долара колико износи просечна цена једног америчког аутомобила.

МЕЂУ БУШМАНИМА из пустиње Калахари

Народ, мали растом и мали по броју, који сам себе назива Кунг, а кога остали називају Бушманима, живи у пустињи Калахари, која се налази у јужној половини Африке. То је врло раван и отворен предео, рекло би се бескрајан као и небо над њим. Разне групе племена или само појединачна племена настајују овај простор. Неуобичајено је с обзиром да су људи у племенима малобројни, да се они називају народ. А ипак се говори о народу Хереро, о народу Чуана, или Окаванго. Кад би се тај назив усвојио и за Бушмане, онда би се знало за народ Њас-Њас (једно од бушманских племена) итд. Међутим, народ је нова реч за Бушмане. Они себе називају Кунг, а понекад и Зу оази, што значи „људи“, као супротан појам од животиња, или тачније — савршени, једини људи. Очигледно овај стари народ себе сматра за једине људе међу својим суседима.

Биљке које служе Бушманима за храну. Чим настану врућине то је знак да је краткотрајно пролеће завршено. Новембар и децембар су врло топли месеци. Биљке се сасуше и не користе се више као храна. После тога долазе месеци олакшања. У јануару падају летње кише са доста воде. Ту и тамо јављају се чак и баре. Биљке поново озелене, а два, за исхрану Бушмана важна плава, ораси: тои и мангети сазревају. У марту читава шума мангетидрећа просто одјекују када зрели ораси падају на земљу. У априлу почиње кратка јесен која се већ у мају претвара у зиму.

Не зна се откода Бушмани живе у Калахари нити зашто баш ту живе, када су раније насељавали област од Анголе до Тангањике на северу и до Рта Добре Наде на југу. У то време у јужном делу Африке није било много народа. Поред Бушмана живели су ту само Хотентоти и нешто црнаца који су се ту заселили пре Банту-црнца. Сви ови народи су живели у миру и неометани од других ловица. А онда, пре неких 500 година, почели су са севера да продиру Банту-црнци тражећи нове испаше за своја стада. Изгледа да су и њих потискивали други народи, па су и Бушмани, Хотентоти и црнци морали да крену из својих пребивалишта. Тако је дошло до сеоба које као да ни до данас нису завршене.

Борба за голи живот
Бушмани који никада нису били велики ратници прошли су најгоре. Њихово друштво није ратнички организовано, а њихова култура осуђивала је рат. Зато они нису ни могли да се одупиру ратнички расположеном Банту-племену које је продирало са севера, потискивало их и поробљавало. Тако су Бушмани почели да изумиру. Неки су остали на својој земљи али ту су били десетковани. Други су се селили према југу. А онда се појавио још један непријатељ. Бели људи, продирући од Рта Добре Наде, сукобили су се

Они осуђују рат
Бушмани се не занимају пољопривредом нити држе питеме животиње. Баве се искључиво ловом и стално се боре само за одржање голог живота. Киша је ретка у Калахари, и када падне воду одмах упије песак. Зато су површинске воде врло ретке. Истина, Калахари на први поглед не личи на остале пустиње. Њено пространство не покрива песак већ трава, покоји жбуј пун бољи, а ту и тамо какво усамљено дрво.
У Калахари постоје четири годишња доба, од којих су два врло кратка. Зима почиње у мају и траје до септембра. Земља је тада сува, дани топли и ведрни. Али у хладу је врло свежа, а ноћи су хладне. Ветрови са Антарктика продиру у пустињу и сатерују њене становнике уз ватре које горе по целу ноћ. А онда, крајем септембра долази пролеће. Тада има облака који доносе пљусковне и олује. Пустињско биље тада цвета, а ничу и

Да ли животиње сањају?

Све животиње наизменично пролазе кроз период активности и одмора. Смешивање тих фаза не одговара увек дану и ноћи, јер сви живи створови не спавају у исто време — има и ноћних животиња које спавају дану.
Проучавајући одмор и сан животиња научници су се одавно питали да ли животиње сањају. Ово се може утврдити само посматрањем, уствари по њиховим спољним манифестацијама и току сна.
Један биолог је забележио да је пас његовог пријатеља, после читавог дана проведеног у лову, увече заспао и, не мењајући положај и не мичући тело, одједном залајао као што је чинио у лову кад наиђе на траг зеча... Вероватно је сањао оно што је неколико часова раније доживљавао на јави. Такође се може видети мачка како у сну удара шапом као да се игра са уловљеним мишем и слично.
На таквим запажањима заснива се претпоставка да само више животињске врсте сањају.

В. Карбовска:

ТО ЈЕ БИЛА ОНА СТРАШНА РЕЧ!

Велика писаћа машина Дозлабога нечитак! Толико сам се намучила док сам престала да лупа, а сад сам наједанпут наишла на такву неку целариски жагор реч да више просто немам се наједанпут снаге.

— Дед'те да ја видим, — рече Јаков Ивановић и пружи руку да узме хартију. — Их, какав му је ово рукопис! Баш као да је бубамара прешла преко хартије и оставила траг. Ко се то вежбао?

— Нови шеф, — одговори Милочка и погледа на врата.

чини непристојно и он се пожури да јабуку поједе што пре и колико год је могуће тише. Као да су нешто очекивали, сва тројица погледаше на Милочку. Она се, ипак није журила да настави рад. Дуго је нешто гледала у рукопис својим ситним љутићим очима и сва је била покривена од силног напрезања.

— Шта је? Запело је негде? А? — упита радознано Феџа.

— Страшан неки рукопис! — нервозно одговори Милочка, слегавши раменима.

СВЕ ВИШЕ МЕДА...

Мед све више постаје артикал широке потрошње свуда у свету. Тако је и у СССР број пчелара после рата повећан, а самим тим и број кошница; 1913 године било је 7 милиона кошница, које су донеле приход од 20 милиона рубаља, а 1939 године, после оснивања Пчеларског института у Тули, било је 1.600.000 пчелара.

Производња меда у СССР је износила 1913 године 50.000 тона, док се сматра да је данас достигла 200.000 тона.

КРИВ ЈЕ РЕСТОРАТЕР

Суд у граду Келемезу, у америчкој савезној држави Мичиген, осудио је једног ресторатера да плати десет хиљада долара отштете неком Хервеју Елдриџу зато што га је једна рибаљска кост, која се нашла у неком јелу од рибе, тешко озледала због чега је морао извесно време да престане са управљавањем свога заната „гутача сабље“ у разним варијетским програмима.

КОСТИМИ ЗА МРШАВЉЕЊЕ

Костими за мршављење — то је најновија сензација у Енглеској. Једно познато предузеће пустило је у продају костиме начињене од материје која не пропушта топлоту тела. Довољно је да гојазна особа свакога дана држи на себи овај костим па да за недељу дана ослаби један до три килограма.

И ТО СУ ИЗРАЧУНАЛИ

Многима може изгледати чудно али једна билијарска лопта за време партије која траје 45 минута превали дужи пут него тениска за време исто толиког меча. Неки белгиски статистичар је израчунао да билијарска лопта пређе 85 а тениска свега 65 километара.

— Допустите мени, — рече Феџа и приђе столу. — Дакле, ззз... заа... Врло просто — заливати!

— Шта заливати? — зачуђено упита Јаков Ивановић. — Треба мислити, Феџа. Шеф не би допустио себи да му се омакне тек штогод. Мора бити да је написао нешто кул турније и званичније. Уосталом, шта значи заливати? Има ли још каквих речи које почињу словом „з“?

— Дугачка реч, — тужно процеди Милочка.

— Земљотрес... злонамерност... запажање... Господе, свакако ће бити запажање?!

— Није, — уздахну Милочка. — Треба да је краћа.

— Зоб! — избаци касир, давећи се још јабуком иза своје преграде.

— А може бити да то и није „з“, већ „с“? — рече несигурно Феџа.

— Слоп! — избаци опет касир иза решетке.

— Причекајте! Немојте погађати напамет! — узвикну изненада Јаков Ивановић, седе за сто и стави преда се хартију.

Иза његових леђа, једно за другим, стадоше Феџа и Милочка.

— Ја мислим да ћемо најбоље по смислу погодити. О чему је ту реч?

— О рационалном искоришћавању радног времена канцелариских чиновника, — уморно рече Милочка.

Јаков Ивановић је буљно у хартију, читајући себи под нос. Затим стаде да чита наглас, с гестикулацијом и обраћајући велику пажњу на интерпункцију. Кад дође до оне тешке речи, он засташе и у недоумници погледа преда се.

— Добро, рецимо да је то ипак „з“. Затеза... запетља... закачи...

У том тренутку се врата широм отворише и у канцеларију уђе сам шеф.

— Шта вас то толико мучи? — упита радознано.

Јаков Ивановић устаде и лукаво се осмехну.

— Баш смо говорили о томе како су сви знаменити људи имали рукопис увек некако нарочит. Ето, например, Достојевски, па Гогољ. Па и код вас једну реч никако не можемо да прочитамо. Уложили смо све своје умне способности да продremo у њен дубоки смисао...

— Да видим! — рече шеф намрштивши се, па уз хартију.

Он летимично погледа преко редова. Све се утиша и сви су с највећом пажњом гледали у шефа. Он се наједанпут на сав глас насмеја. Затим рече: — Извините. Ето шта значи бити расејан! Хтео сам, видите, да ставим запету, па сам у расејаности и написао „запета“.

И он прецрта ону несрећну реч, стави скромни знак запете, врати хартију Милочки и оде.

— Ала је то крапан човек! — умилато рече Милочка и стаде ситно ударати по машини.

— Све су знамените личности биле расејане! — уверено рече Јаков Ивановић. — О Дими-сину причају се такве ствари да их човек не сме ни изговорити наглас! — и он с важношћу шапну нешто Феџи на ухо.

— Још једно две-три такве запете, и кад погледаш исплати се дневница наше дактилографкиње, пошто је рационално искоришћено радно време чиновника, — рече касир иза своје решеткасте преграде.

Нему нико ништа не одговори.

Занимљиви угао ЧУДНЕ РИБЕ

ИВЕРАК

— РИБА СА ОКОН КОЈЕ СЕ СЕЛИ. У ПОЧЕТКУ ОБА ОКА ЛЕЖЕ НОРМАЛНО, КАО КОД ДРУГИХ РИБА. КАСНИЈЕ, ЛЕВО ОКО ПОЧНЕ ДА СЕ ПОМЕРА СВЕ ДОК НЕ СТИГНЕ ТАЧНО НА ЛЕВУ ЛИНИЈУ.

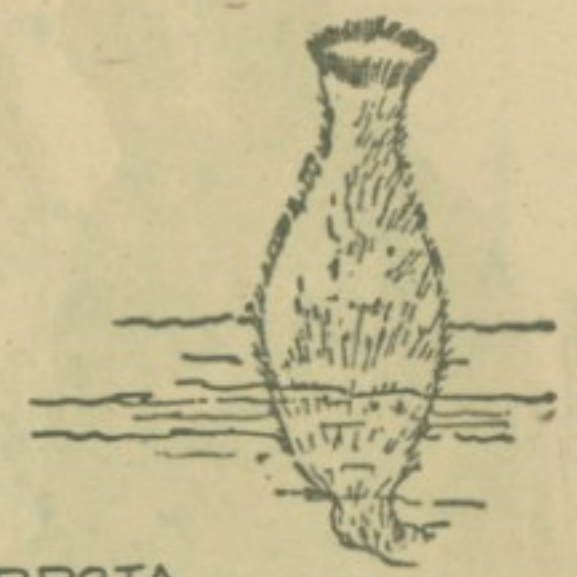
ЧЕТВРТАСТА РИБА С ЛАБРА ДОРА ХОДА ПО ЗЕМЉИ И МОЖЕ ДА ОСТАНЕ И ПО 4 ДАНА ВАН ВОДЕ

ЖЕНКА РИБЕ УДИЧАРКЕ НОСИ СВОГ ВИКУШНОГ „МУЖА“ СВАУДА СА СОБОМ. МУЖДЖАК ЈЕ УТВВАРИ СВЕДЕН НА СТАТУЕ ПАРАЗИТА

ЈЕДНА ВРСТА РИБЕ КОЈА ЖИВИ У ВОДАМА АЛАСКЕ ТОЛИКО ЈЕ ОТПОРНА НА ХЛАДНОКУ ДА НЕ УГИНЕ ЧАК НИ КАД СЕ ВОДА ОКО ЊЕ ПОТПУНО ЗАМРЗНЕ

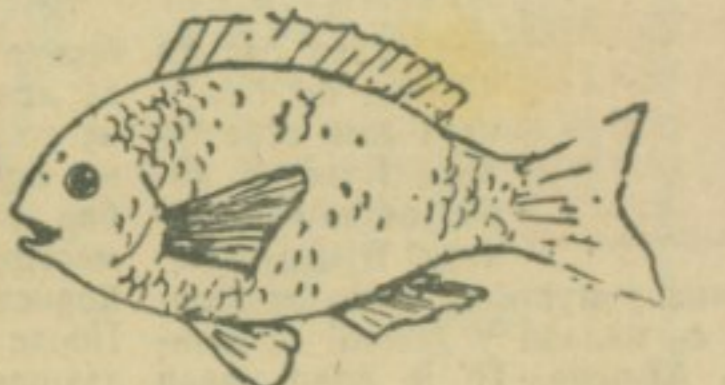

ОВА ВРСТА СУНЂЕРА ИМА КОСТУР ОД КРЕЧЊАКА, ПОЛАЖЕ ЈАЈА, ПУШТА ПУПОВКЕ КАО БИЛКА И ПЛИВА КРОЗ ВОДУ

СИПА СЕ КРЕКЕ НА МЛАЗНИ ПОГОН!

ОНА УЗИМА ВОДУ НА УСТА И ИЗБРИЗГАВА ЈЕ КРОЗ НАРОЧИТИ ОРГАН У ОБЛИКУ ЛЕВКА

РИБА ПАПАГАЈ КОЈА ЖИВИ У ВОДАМА ОКО КРИТА ЛАКО И БРЗО МЕЊА БОДУ

После 400 година

Познатог фламанског сликара Питера Бројгела Старијег, једног од оснивача реализистичке фламанске уметности, називали су његови савременици „сељачким“. Претставници званичне уметности уносили су у ту реч све овоје презрење према овом уметнику-реалисти који је међу првима почео да слика обичне људе: сељаци и занатлије у њиховом свакодневном животу и средини. Насупрот уобичајеном маниру помодних аристократских сликара Бројгел је давао својим сликама особену живост прет-

стављајући на њима просјаци, кљасте и болесне, остављајући на тај начин драгоцене податке за — медицину. Наиме, он је сликао толико верно све детаље тако да се и данас, после 400 година, на основу њих може одредити од чега су боловали неке његове личности.

То је и учинио млади француски лекар, сликар и вајар Токи Таријан. Он је обишао многе земље и у сликарским галеријама и музејима одabraо је међу безбројним Бројгеловим личностима педесет и пет

мичкараца и жена који имају карактеристичне знаке неке болести.

На слици „Битка карневала с хоризмом“, Таријан је открио једног богаља коме су због гангрене ампутиране обе ноге и једна рука. На слици „Лечење игре“, налази се према његовом тврђењу, неколико машинска чини је нормалан развитак био ометен и застављен обољењем штитне жлезде. Бројгелов „Пастир“ несумњиво је глух; „Сељанка“ пати од неког обољења у носу; јасно се види да дише на уста.

У познатом лењинградском музеју Ермитажу чува се биста жене императора Марка Лујезије. Према извесним карактеристичним штампама те скульптуре, један руски лекар је утврдио да је та ранопреминула царица боловала од туберкулозе.

Тако старе слике и скицтуре пројекту могућност данашњим медицинским стручњацима да постављају дијагнозе и проучавају болести људи умрлих пре више векова.

Пре 150 година, 12 септембра 1808, у Београду је одржана значајна родољубива свечаност: отворена је Велика школа, — „какове Срби никад од онда нигде нијесу имали“. У Сремским Карловцима је већ од 1791 године постојала српска гимназија. А ипак, Вук Караџић је сматрао да је београдска Велика школа по свом значају и смеру била нешто изузетно, па и изнад Карловачке гимназије, одиста школа каква до тада у српском народу нигде није постојала.

На 20.000 само један писмен човек

Тога дана, 12 септембра (по новом календару) Караџић, у пратњи својетника и војвода, с Доситејем Обрадовићем и с највиђенијим београдским грађанима, упутио се из свог конака на Калемегдану према данашњој Јовановој тврђави, где је једна бивша турска кућа, уз народни трошак направљена и уређена за највишу школу у устанничкој Србији. Поред Караџића ишао је Доситеј Обрадовић, тада главни надзорник школа у Србији и Војводо саветник, Иван Југовић, иницијатор за оснивање ове установе, па онда остали. Као што увек бива, на путу којим је пролазила поворка, слегао се свет, а највише испред зграда где је смештена школа и где ће се одржати свечаност.

Дан с почетка ране јесени био је леп. У тим преподневним часовима сунце је пријатно озаравало београдске улице, поигравајући се на срном опточеним хаљинама и сребром окованом оружју војвода и старешина. Необично су међу њима изгледали Доситеј и Југовић у скромном европском оделу са трогорним шеширима на глави, нарочито Доситеј који је морао да убрзава ход да би држао корак уз Караџића.

А у школи су њени први ђаци од раног јутра чекали долазак поглавара. Међу њима је био и Вук Караџић, тада већ младић од преко двадесет година. У једној повеликој одаји, поред зида прекривеном географским картама, седели су ђаци — њих два десетак, на сланим столицама. Нешто напред био је постављен дуг сто, грубо исесан и прекривен чојом а уз њега столице и мноштво трножаца, спремих за Војда и његову пратњу.

Када је Караџић ушао у одају, ђаци су поскакали уз громки поздрав „Почитајемо“, и укинули се. Одају су зачас испунили старешине и почели радознано а и строго да проматрају узбуђене ђаке окупљене из свих крајева Србије. Међу њима је био и Караџићев син Алекса, као и синови и рођаци војвода и старешина, „ондашњих великаша“. Али било је и савних сиромашних писмених младиха. Један од таквих био је и Вук Стефановић Караџић из села Тршића, који се већ до тада истаклао као врло вешт писар. У малој Србији писмени људи су били реткост — на 20.000 долазило је тек један.

После црквеног обреда, иступно је Караџић, али пошто није био говорник дужег даха, он је будућим ђацима Велике школе упутио само неколико родољубивих речи.

Сви су гутали Доситејеве речи

Све оно што је требало да се каже о значају ове школе и уопште о науци и просвети

150-ГОДИШЊИЦА ВЕЛИКА ШКОЛА И ЊЕНИ ПРВИ ЂАЦИ

у животу народа, препуштено је Доситеју Обрадовићу.

А он је, како пише Вук, под мишком држао један велики тефтер. Пошто је сео, окупљеним ученицима је упутио као увод у своје свечано предавање ове речи: „Од вас ће се сва нашајна просветити и на свако добро наставити, зашто ви ћете бити с временом народни поглавари, судије и управитељи, и од вас ће зависити свеопште народно благополучије (благостање), част и слава. Ако ви будете зли, неправедни, грабитељи и мучитељи, тешко народу и с вама заједно. Зато, предрани ученици, будите благодарни и послушни учитељима вашим — учите се и просвећујте се у наукама и врлини и бићемо сви срећни и честити.“

Затим је Доситеј из свог „великог тефтера“ извадио рукопис другог дела „Собранија“ и из њега прочитао шесту главу која носи наслов „О потребном поштовању према наукама“. Доситеј је читао мирно и јасно, у највећој тишини, јер су сви просто гутали његове речи — тада су први пут чули шта је то наука и шта она значи за људски род. Само на једном месту тишину је прекинуо бучан смех Младена Миловановића. „И сад се опомињем, — писао је Вук педесет година доцније — како се Младен прохотом насмејао кад је Доситеј рекао: „У попа би ваљало да су и прасад мудра, а у њега су и беца људа.“

Свечаност отварања „Велике школе“ завршена је Доситејевим говором, а „лотом се сјутрадан почела школа“ —

то јест, Иван Југовић је одржао своје прво предавање.

Два ђака Велике школе: Вук Караџић и Лазар Арсенијевић — иначе познат као Баталака — сачували су нам лепе и врло занимљиве податке о овој школи — Вук у „Животопису Ивана Југовића“ а Арсенијевић у својој врло опширној „Историји српског устанка под Караџићем“.

Замисао да се отвори Велика школа која ће припремити млади нараштај за управно-судске послове, — за организацију државне власти — припада Ивану Југовићу. Прво његово име је Јован Савић. Рођен је у Сомбору и био учен и даровит човек, по струци правник и бивши професор Карловачке гимназије. У Србију је прешао 1805 године, и ту је био две године прво писар, а потом секретар Правитељствујућег савета. Услед интрига изгубио је службу 1807 године, али је остао у Београду.

У истој кући с њим становао је и Вук Караџић, који је тада био писар у Совету. У дућану некоег Јована Лутора („којега су зато тако звали што се говорило да никад не пости“) — Вук је нашао гомила немачких и латинских књига и понео их кући. Југовић је прегледао књиге па једну, немачку, дао Вуку да из ње учи немачки језик, а другу узео за себе и почео да је преводи. „Она пак његова била је историја свију народа од постављања света до Христа“. Уставри, Иван Југовић је припремао први учебник за будућу велику школу, која се тада тек зачинала само у његовој замисли. Али у-

скоро идеја је постала стварношћу. Караџић и највиђенији устанничке старешине прихватили су Југовићеву идеју, јер се и иначе осећала потреба за младим школованим људима из земље. Доситеј Обрадовић је одушевљено прихватио Југовићеву замисао јер је његова давна жеља била да негде у слободном делу Србије оснује школу у којој ће се просвећивати млади нараштај.

Последњи другарски скуп ђака

„У Велику школу примали су само момчад која су већ знала читати и помало писати, па су онде учили на српском језику историју свију на рода од постављања свијета до данас, географију цијелог свијета и статистику свију држава, права, нешто мало физике, начини како се пишу писма (свакојака), рачун, њемачки језик и „правоучителна преподованија“ (морална наука)“. Тако је забележио Вук, али је било још и других предмета, нарочито из правног подручја. Осим тога „ђаци Велике школе морали су се учити и фехтовану (мачевању) са сабљама и егзерциру са пушкама“. Они су се у исто време спремали и за државне чиновнике и за војне старешине. У Великој школи било је и других наставника, поред Ивана Југовића, с високом школском спремом. Сви су они били Срби из Војводине, а један од њих, Лазар Војиновић, постао је почетком 1811 године министар иностраних дела. Кратко време 1813 године њен наставник био је и Сима Милутиновић Сарајлија, касније чувени песник.

Велика школа, како је замисљена, имала је при разреду (класе). Већ следеће 1809, године, у њој је било 40 ученика, и она је пресељена у другу пространију зграду, која и данас постоји. У њој је сада смештен Музеј Доситеја и Вука, Лепа збирка мапа за изучавање историје и географије кренила је њене зидове. Рад Велике школе зависио је од ратних прилика у Србији. После каменичке катастрофе, која је дубоко узбудила целу земљу и отворила први турски надирнају, прекинут је и рад у Великој школи. „Сви се ђаци — пише Баталака — не дочекавши ни свршетка школске године ни испита, морадоше разићи и отићи сваки на свој крај и своје дому“. Већ се мишљало да више неће ни бити Велике школе. Али, кад прилике у Србији поново набоље, и Велика школа поново отпоче са својим радом. Сад је већ имала и другу класу, а 1810 добила је и трећу. Августу месеца 1812 године из ње су изишли први свршени ђаци и одмах ступили у државну службу. Тада се за-

1.200 ОТКУЦАЈА У МИНУТУ

Медицина је утврдила да срце слона изврши за један минут 64 откуцаја, а мале птице плаве сенице, која је тешка свега 9,9 грама — 963. Совјетски научници Сартјејев и Скворцова утврдили су да је интен-

зитет срца утолито већи уколико је животиња мања. Ритам рада срца малих птица задивљујуће је брз: зимовке — 754 сенице (15,8 грама) — 798, себа — 831. Међу европским

птицама рекорд у брзини рада срца припада малој, свега 7,7 грама тешкој, сеници са прном главом: 1.200 откуцаја у минути, што значи двадесет и шест пута брже него слона и 17 пута брже од људског срца.

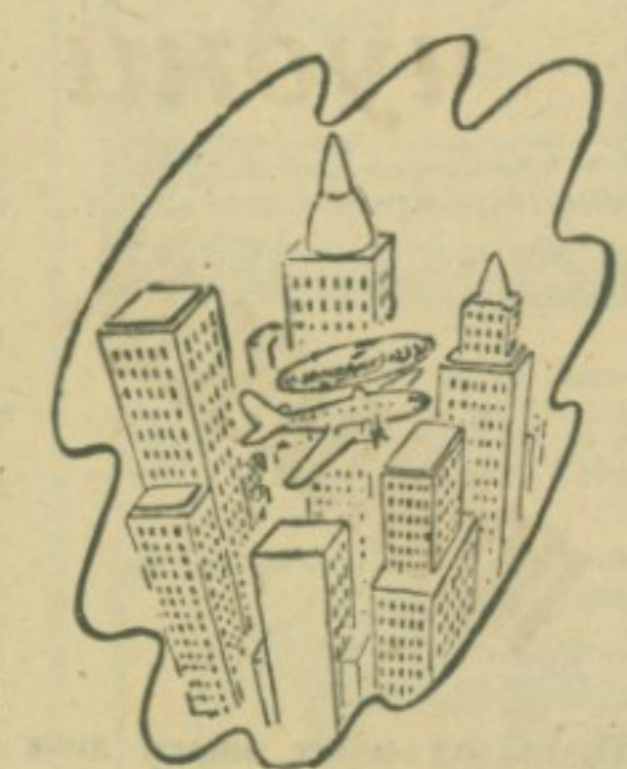
Али, упркос том страховитом темпу, срце малих птица одмара се ништа мање но срце човека. Време потребно за спако појединачно стезање срчаних мишића код птица је краће и због рога срце мале плаве сенице налази се у стању мировања у току дана и ноћи 8 часова и 48 секунди — читав час дуже но срце човека.

АВИОН — ХЕЛИКОПТЕР

Сви се путници жале како им пут од града до аеродрома траје дуже но само путовање авионом до места одређења. Јасно је да авион не може да полети из центра града и да је за његово узлетање потребан одређен чист простор. Хеликоптер пак, може да се дигне са сваког трга али он лети, нажалост, споро тако да не задовољава савремене путнике.

О свему помало

Зар се особине авиона и хеликоптера не би могле сјединити у једном апарату.

Такав авион-хеликоптер конструисан је недавно у Сједи-

њеним Америчким Државама. Тај двомоторни моноплан, који је добио име „Ротондин“, има елисе као обичан авион и ротор који се, као код хеликоптера, окреће у хоризонталној равни. Нови авион узлеће вертикално. „Ротондин“ може да прими 48 путника или 4,5 тоне товара, а развија брзину од 300 километара на час.

КАД БИ...

Дуго су научници тврдили да Земљин сапутник Месец нема атмосферу. Тек кад се последњих година развила нова грана астрономије, радиоастрономија, било је могућно утврдити да и он ипак има атмосферу.

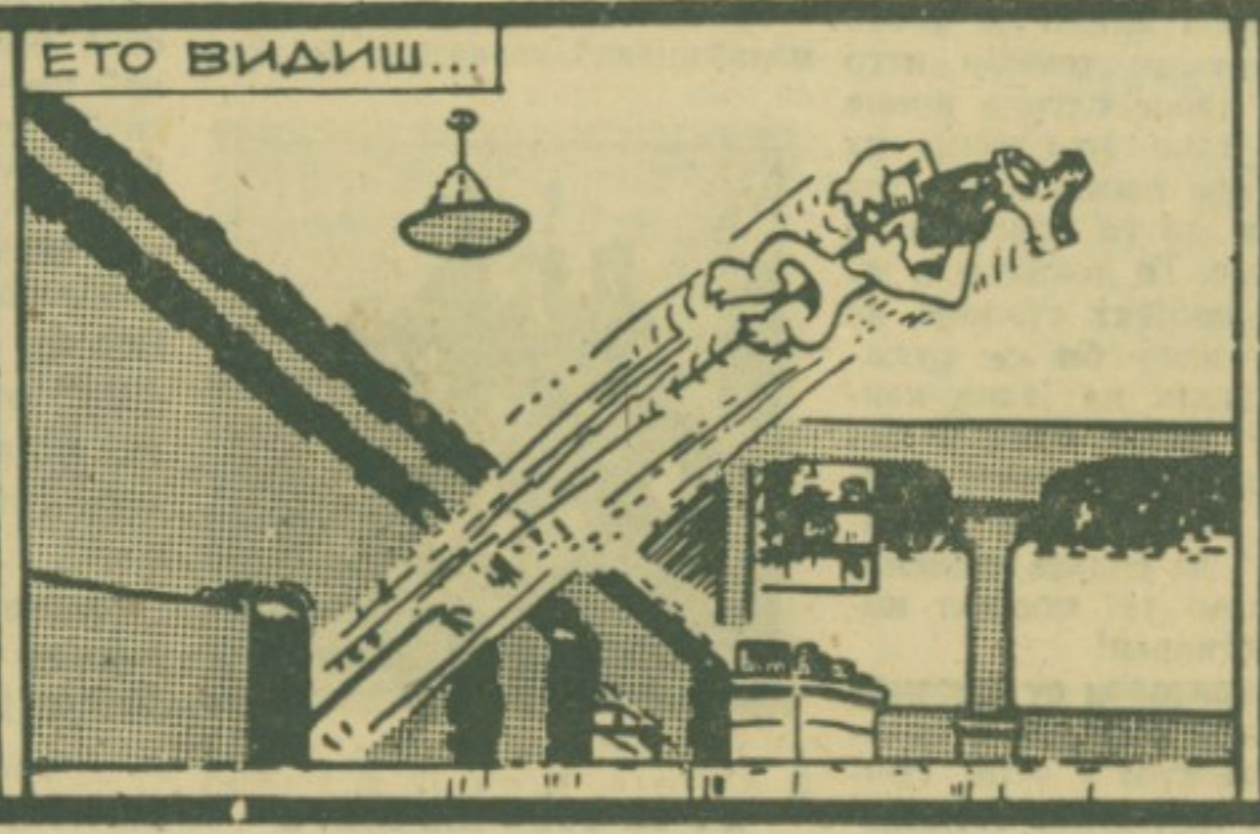
Каква је њена густина? Ништавна. Замислите кад би постојала могућност да читаву Земљину атмосферу вгуснемо до густине гвожђа. У том случају, добили бисмо један слој који би био дебео свега 1,20 метра. Ако бисмо то исто учинили с Месечевом атмосфером, добијени слој износио би свега један милионити део де-

бљине опне мехура од сапутнице.

ТРЖИШТЕ БУЛДОГА

Сједињене Америчке Државе су најбоље тржиште за булдоге из Велике Британије. Статистички подаци говоре да је од краја Другог светског рата у Сједињене Америчке Државе пренето више од половине енглеских булдога.

ОПРЕЗНО, ПАУТОНЕ! ОПАСНО ЈЕ ЗАТРЧАТИ СЕ НА ПОКРЕТНЕ СТЕПЕНИЦЕ КАД СЕ ПЕЊУ НАВИШЕ...

ЕТО ВИДИШ...

ШТА КЕШ? ИСКУСТВО УЧИ ЧОВЕКА!

А МОЖДА ЈЕ ТО МЕСТО ИЗВРГНА ОСМАТРАНИЦА ОДАКЛЕ КЕШ ДА МОТРИШ НА ПРОВАЛНИКА?

СВРШИШЕ СЕ

WALP DISNEY СВЕТОСТ У ШУЖИ

ПОСЛЕДЊИ ЗАРОВАЉЕНИЦИ ВРАТИЛИ СУ СЕ СВОЈИМ КУЉАМА СУСРЕТИ ИЗМЕЂУ ДАВНО ИЗГУБЉЕНЕ ДЕТЕ И ЊИХОВИХ РОДИТЕЉА БИЛИ СУ ПОТРЕСНИ...

У КОМАНДАНТОВОЈ КАНЦЕЛАРИЈИ... СВЕ ЈЕ ПРОШЛО ДОБРО... СЕМ СА ОНИМ БАТЛЕРОВИМ ДЕЧАКОМ КОЈИ МИ СЛИ ДА ЈЕ ПОГЛАВИ ЧИН СИН!

БИЛЕ С ЊИМ ЈОШ НЕВОЈЕ! АКО МУ СЕ ИШТА ДОГОДИ, ОДЕ НАШ МИР ДОВРАГА!

ТИ ТО МОЖЕШ ДА СПРЕЧИШ, ДЕЛЕ! ОСТАНИ КРАЈ ЊЕГА ДОК СЕ НЕ ПРИВИКНЕ... ТО ЈЕ НАРЕЂЕЊЕ, ЗАР НЕ, ПУКОВНИЧЕ?

У ПРАТЊИ ДЕЛА ХАРДИЗА И СВОГ ОЦА, ЏОНИ БАТЛЕР ВРАЋА СЕ КУЉИ... ЕТИГЛИ СМО, ЏОНИ!

ИНДИЈАНАЦ!

ЗАПАМТИ, ЏОНИ! ТИ НИ СИ ИНДИЈАНАЦ! САМО СУ ТЕ ИНДИЈАНЦИ ОДГАЗИЛИ... ПОШТО СУ ТЕ ЗАРОВАЛИ КАО ДЕТЕ!

МОЛИМ ТЕ, СИНЕ... НИЈЕ ВАЖНО КАКО СЕ ПОНАШАШ ПРЕМА НАМА ОСТАЛИМА... АЛИ БУДИ ЛУБАЗАН С МАЈКОМ! ОНА ЈЕ БОЛЕСНА... ОД ДАНА КАД СУ ТЕБЕ ОДВЕЛИ!

АЛИ, ДЕЧАК ЈЕ И ПРЕД МАЈКОМ УПОРНО ЋУТАО... ЗАР ЈЕ ПОТПУНО ЗАБОРАВИО ЕНГЛЕСКИ? НИЈЕ... САМО...

ТИ СИ ЏОН КЕМЕРОН БАТЛЕР... И ВРЕМЕ ЈЕ ДА ТО ЗАПАМТИШ! ПОНОВИ ЗА МНОМ... ЏОН КЕМЕРОН БАТЛЕР!

МОЈЕ ИМЕ ЈЕ ПРАВИ СИН! ЊЕГА СУ МИ ДАЛИ МОЗИ ИНДИЈАНСКИ РОДИТЕЉИ!

ТИ СИ ЏОН КЕМЕРОН БАТЛЕР! ПОНОВИ!

ЈА САМ...

ЈА САМ... ЏОН КЕМЕРОН БАТЛЕР!

ХВАЛА, ЏОНЕ!

НАСТАВИ СЕ

ПОЖРТВОВАЊЕ

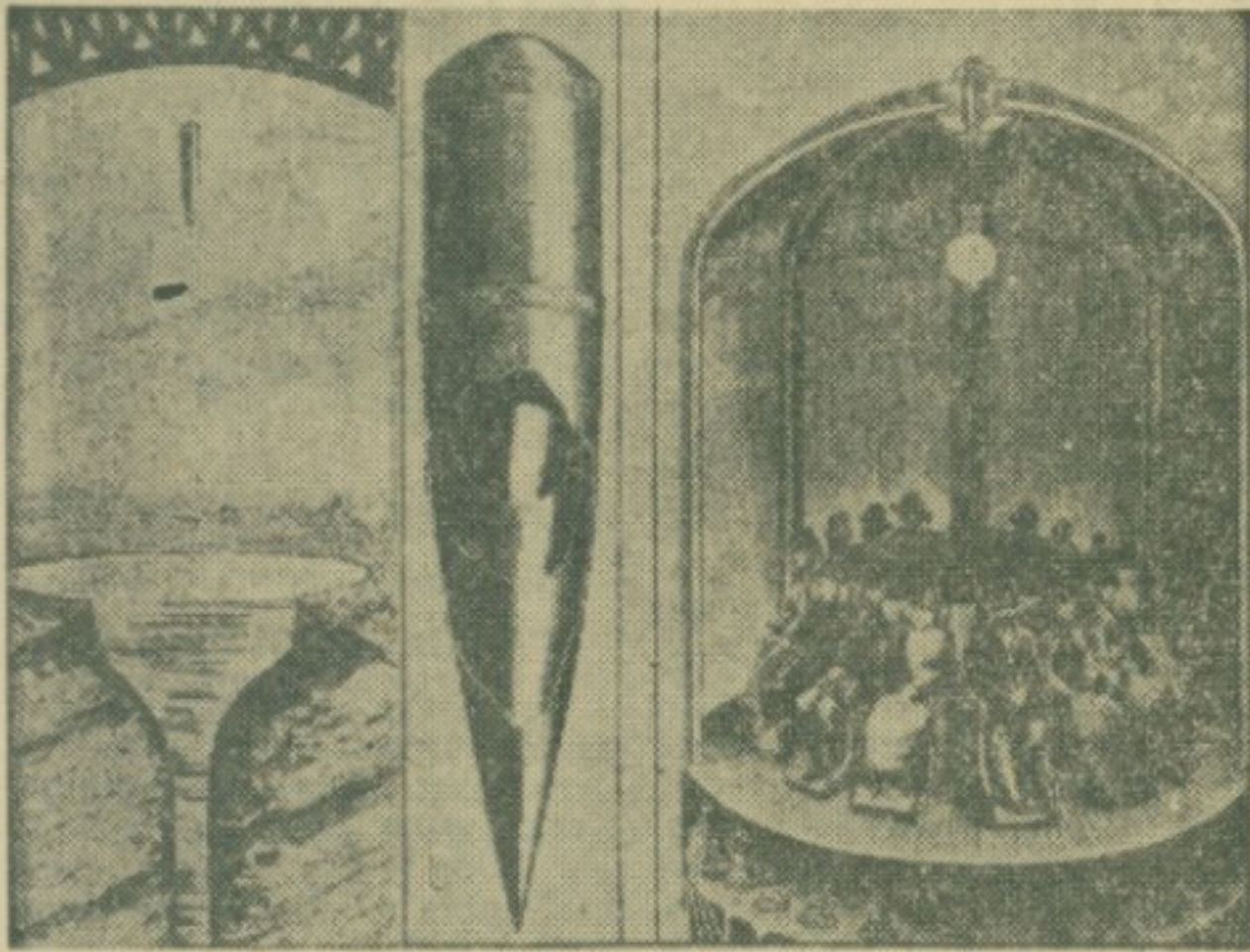
Тога дана супрузи Бруно, власници гостионице у малом италијанском планинском месту Труко, имали су гљиве за ручак. После извесног времена осетили су јаке болове у желуцу. У тим тешким тренуцима човек се наједном сетио да је заједно с њима ручао и пастир Аделио Фабро. Можда је и њему позлило? Али, како да то сазна кад је дечак био са својим стадом у планини? Не премисљајући ни часа, Бруно је пошао тамо. Његове слутње биле су основане — Фабро се превисао од болова. Пошто није могао да се држи на ногама, Бруно га је дигао на леђа и понео низ стрму планинску падину. Пуна два сата спотицао се болесни човек с теретом на леђима, падао и опет устајао, док се камење одрњавало под његовим ногама. Најзад, већ на измаку снага, стигао је до варошице Суза, најближег места које је имало болницу. Те ноћи лекари су водили тешку борбу за живот младог пастира. Тек ујутру дечак је дошао свести. Сада је ван опасности.

Нова коса и зуби у 98 година

Медицински стручњаци града Буфала, у држави Вајоминг у САД, последњих недеља проучавају необичан случај старца Луиса Бутбија коме је у 98 година почела да расте нова коса и, пошто 20 година није имао ниједан зуб у вилицы, појављује се нови.

Подземна мора у Казахстану

Једна екипа совјетских геолога открила је два подземна мора у Казахстану. Прво, које је добило име Мујанкул, налази се 500 метара испод нивоа земље и садржи 150 милијарди кубних метара слатке воде. Друго, названо Кзе Куман, на дубини од свега 80 метара, садржи два пута више воде од првог. Навођавање Казахстана, што је досад сматрано као нерешив проблем, постаће будуће савином једноставно.

„РАЗРАЂЕН“ ПРОЈЕКТ ВОЗИЛА-ГРАНАТЕ

Прва светска изложба, одржана у лондонској Кристалној хови у свим земљама. Из тога валати 1851 године, била је доба потиче много чудних па-

стари чудни

ПРОНАЛАСЦИ

тената од којих многи личе на производе сна. Неки од њих су остварени неки су чак корисно послужили, али је, наравно, већина њих остала — на папирну.

У оно доба живот је текао внаито спорим темпом него што је то данас случај — време није било тако драгоцењо па ипак су стари проналазачи тражили начин да га човеку што више даште. То доказује и један стари пројект столице на точковима, како би се службеници кретали из једне канцеларије у другу брзо и без напора. Такав је и нацрт лифта-гранате за оне који „немају времена“ да силазе степеницама. Срећом тај пројект никад није остварен!

Али проналазачи су мислили и на оне који воде да се излевају с књигом у руци. Њима је била намењена столица-

„БИЦИКЛОМ“ ПРЕКО ЛАМАНИША

љубљашка са лезовом која се „сама“ покреће и хлади чита-ча.

Мало помало, „болест проналазаштва“ захватила је врло

ЧУДНА КОМБИНАЦИЈА КОЊА И КОЧИЈА, КОЈА ЈЕ ТРЕБАЛО ДА СЕ ЗОВЕ „ЕКВИБУС“

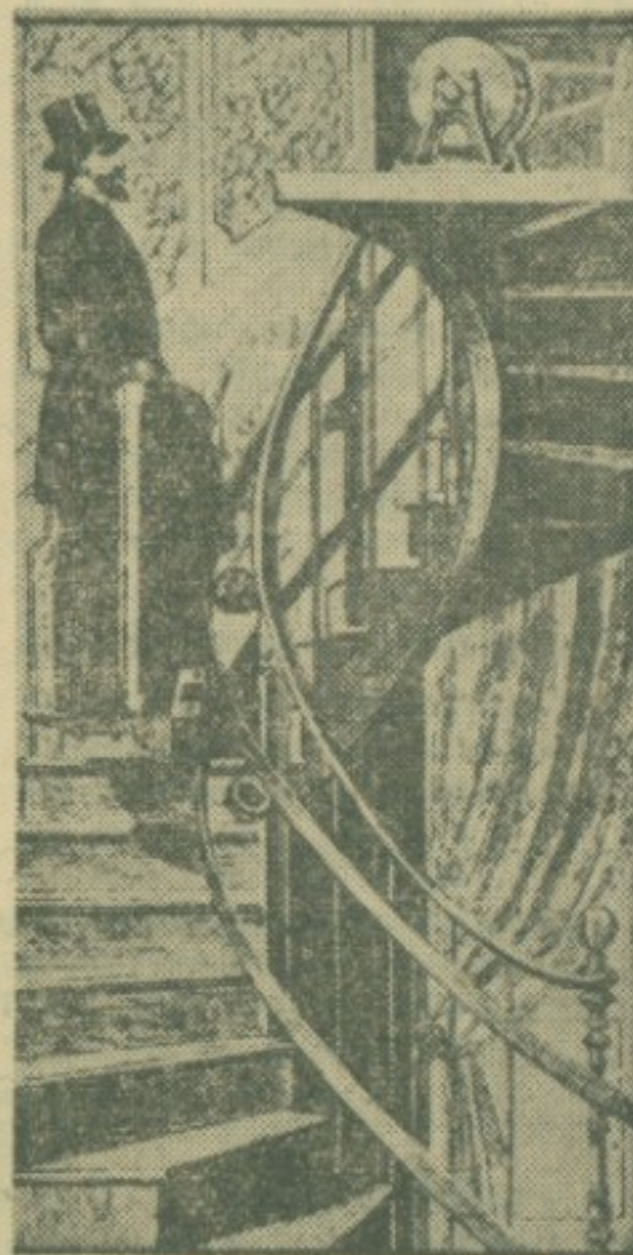
широк круг људи, од којих многи нису имали никакве везе с техником. Они су у Лондону основали и своје удружење — „Клуб необичних занимања“. Занимљиво је да је један од његових оснивача био књижевник Честертон, а још занимљивије — да клуб још и данас постоји.

Захваљујући изуму Француза Уса људи су савином мирно могли да оду на спавање, сигурни да ће се пробудити

Власти су некад гледале с неповерењем на те нове изуме. То сведочи једна наредба објављена у „Полициској гезети града Беча“ у којој се каже: „Са изузетком пешачења, возње кочијама и јахања на коњу, мазги или магарцу, сваки други начин кретања биће сматран техничким експериментом и као такав забрањен на јавном месту“. Наредба је издата поводом појаве — бицикла.

У Сједињеним Америчким Државама компанија „Хочингсова“ бицикличка железница“ предложила је једно ново саобраћајно средство — бицикл који се креће по једној пљачи — „где ће сваки путник сам сачињавати сопствени мотор“. Готово у исто време, у Европи се појавио „речни бицикл“ којим се, како се тврдило, могао прећи Ламанш за осам сати — да се не уквасе ноге.

Нешто касније, шеф једне немачке железничке станице у Рајнској Области конструисао је чудан часовник: он није означавачао часове и минуте, већ

ОВАЈ СТАРИ УРЕЂАЈ ЗА ПЕЊАЊЕ УЗ СТЕПЕНИЦЕ МОЖЕ СЕ СМАТРАТИ ПРЕТЕЧОМ ДАНАШЊИХ ЛИФТОВА

у жељено време. Јер, његов „будилник“ не само што је громогласно звонио, већ би још и продрмао кревет. Штета само што се нико није нашао да финансира његову изградњу!

Фонотека са животињским гласовима

На Корнеловом универзитету у Њујорку, у библиотеци Факултета за природне науке основана је фонотека у којој се налазе снимљени гласови многобројних животиња. Почев од стрицења поцаца, кретања жаба и песама разних птица, тамо се налазе „ухваћени“ рика лавова, урлици слонова и других животиња. На први поглед може се учинити чудновато што је основана оваква „библиотека“. Међутим, за зоологе је важно да, поред осталог, проучавају и гласове којима се животиње служе приликом међусобног опоразумевања.

Канадски професор универзитета Вајлдер Пенфилд излечио је од епилепсије стотине тешких болесника. Обичан научник и можда један од највећих неурохирурга на свету, он такође врши смела испитивања у области човековог душевног живота. Овај кратак чланак посвећен је његовом раду по коме је надалеко постао чувен.

Доктор Пенфилд испитује

ЧОВЕЧЈИ МОЗАК

Велика операциона сала са галеријама у Институту за неурохирургију у Монреалу блешти у светлости. На операционом столу лежи млад човек, од 27 год., који пати од неизлечиве епилепсије. После толико неуспешних покушаја, одлучио се на последње средство, операцију која траје пуних седам часова. Око стола су лекари и помоћно особље. Инструментарка стално додаје све нове инструменте човеку чије лице не може да се види од маске. То је доктор Пенфилд.

После седам часова напорног рада

У сали влада апсолутна тишина. Убризано је средство за локалну анестезију и операција је почела. Пред лекарима је сива, таласаста површина мозга кроз коју пролазе румене артерије што пулсирају. Мозак је, као што се зна, пихтијаста маса тешка око 1,5 килограм, сиворужичасте боје и састоји се од око десет милијарди ћелија.

Уз сам операциони сто седи доктор Херберт Цаспер, чувени канадски специјалиста за електро-енцефалографију. У екипи доктора Пенфилда он има једну од најодговорнијих дужности — да тумачи кривуље, уписане на хартији аутоматском оловком, које означавају електричне таласе мозга изазване додиром електроде. За све време операције болесник је потпуно свестан.

Доктор Пенфилд ставља електроду за испитивања на сиви део мождане коре и пацијент каже:

— Сад осећам нешто у палцу и какипству.

У том тренутку млади лекар ставља на одговарајуће место на мозгу број од стерилне бо-

чају започела су нова испитивања врло необичног механизма памћења.

Доктор Пенфилд је онај исти младић који се на универзитету у Принстауну 1913, бавио многим спортовима, а нарочито фудбалом. Али, његово опредељење за науку догодило се

што ради или не и стално је одговарао да нити шта види нити чује. Али, кад је електрода заиста додирнула одговарајући део, пацијент је тачно описао шта поново запажа.

Једна млада жена испричала је да се налази у салону куће где је с родитељима станова-

доцније, у Оксфорду. Године 1928, он постаје шеф катедре за неурохирургију Мак Циловог универзитета у Монреалу. Шест година касније, 1934, учествује у оснивању и постаје шеф Института за неурохирургију. Доктор Пенфилд је један од најугледнијих грађана Канаде. Његову вредност данас нико не пориче, али је занимљиво да је тај велики новатор у науци био од својих колега потцењиван дуго година. Један енглески неурохирург, сер Џефри Џеферсон, недавно је о њему рекао: „Вајлдер Пенфилд се посветио изучавању епилепсије у време кад су други лекари престали да раде на овом проблему. Истраживао је пуних 20 година упркос великим препрекама које га нису обесхрабриле.“

Пенфилд је стално тврдио да епилепсија није болест, већ само последица неког можданог обољења. Његова изучавања су показала да је епилепсија буквално електрична експлозија, коју изазива велика количина електричне сакупљена у можданом пределу који је оболео. Код преко половине епилептичара ове повреде су последица слабог снабдевања кисеоником или су настале услед озледа главе још приликом рођења.

Изазивање доживљаја из прошлости

Сваке године у Монреал стиже доста болесника из целог света да у Институту за неурохирургију потраже помоћ. Једном приликом, за време операције, која је вршена над једном женом зрелијих година, догодило се нешто необично и истовремено веома значајно за даљи развој медицине. Електрода доктора Вајлдера Пенфилда додирнула је један од два слепоочна лобуса изнад уха. У том тренутку болесница је изненада почела да више, јер је поново преживљавала порођај. Детаљно је описивала лекарима цело породилиште, заједно са звуцима који су се некад чули, као да се све то догађа баш тога тренутка.

Професору Пенфилду је било познато да ако се електродом додирну извесна места на мозгу, може да се изазове отскок ноге или покрет капка. Те и сличне реакције већ су биле означене на једном атласу мождане коре, са којег се лепо могло да чита који делови мозга управљају појединим телесним функцијама. Али, још никад није био изазван ниједан доживљај из раније прошлости.

Убрзо се поновио сличан случај. Млади Јужноафриканац лежећи на операционом столу, одједном се видео усред своје породице. Чуо је клавир и шаље свог братаца.

— Али не, докторе! — викнуо је он. То није само обично сећање нечега што је било. Као да се све то поново догађа у овој сали. Знаш да се налазим у Монреалу, али ми се чини да је моја родбина око мене.

Једна чиновница је тако поново преживела вишечасовно чекање у некој станици коју је завејао снег. Један човек се присетио заборављеног тренутка из детињства кад је видео непознато лице како прескаче преко ограда спортског игралишта.

Доктор Пенфилд је рекао пацијенту да ће погодно додирне електродом исти део мозга, и замолио га да тачно опише шта види и чује. Пошто је мозак неосетљив, болесник није могао да зна да ли лекар не-

ла пре петнаест година, и поново је чула марш из „Анде“ са грамофонске плоче. Слушајући га и сама је певушила. Подизањем електроде музика је престајала, спуштање ју је поново изазивало. Десетак сличних случајева утицали су да доктор Пенфилд утврди постојање сасвим новог медицинског феномена.

Сваког дана наше очи запажају око 500.000 слика. У исто време уши преносе звуке у оближњу зону мозга. Тако се догађа да су слике синхронизоване. И, кад се појави једно одмах се изазива у сећању и оно друго.

— Међу милионима ћелија које сачињавају извесне делове мозга, — каже доктор Пенфилд, — пролази једна спроводна нит, нит времена, нит која се одвија током свих будних часова нашег живота. Чим моја електрода покрене на рад ма који део ове нити, догађа се реакција као да је та нит магнетфонска или филмска трака на којој су утиснуте све ствари које су својевремено привукле човекову пажњу...

Захваљујући доктору Пенфилду и неколиким стотинама тешких епилептичара које није могао да излечи ниједан лекар, већ су морали да се подвргну операцији у његовом Институту, ми смо упознали више веома значајних облика човеког мозга, најсавршеније живе машине на свету.

НАЈБРЖА БИЦИКЛИСТИЧКА ТРКА

Најбржа бициклическа трка одржана је недавно на миланском велодрому. Пред 22.000 гледалаца одмерили су снаге двојица највећих спринтера данашњице, Ероле Бајдини, победник велике трке око Италије и светски шампион за 1958 годину и француски ас Роже Ривијер који држи светски рекорд у војњи на један час са 46,9 километара.

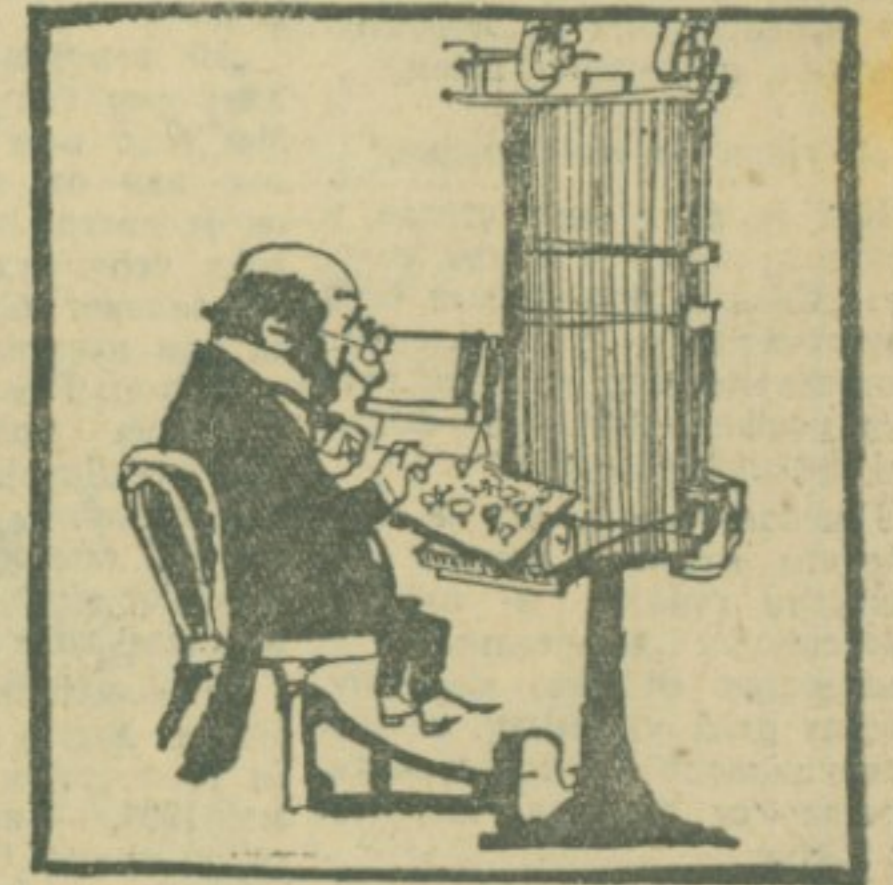
Два дива бициклизма кренули су са старта као муње. Била је пријатна ноћ. У почетку трке Ривијер је умакао свом супарнику који га је касније сустигао. Последњих 700 метара пружили су гледаоцима фантастичан приказ. На том кратком делу Ривијер је умакао свом чувеном противнику за читавих 200 метара и улетео као ракета у циљ. Један од гледалаца честитао је успех великом шампиону речима: „Ви сте нови спутник бициклизма“. Просечна брзина у току трке је износила преко 50 км на час. Ривијер има 22 године, висок је 176 сантиметара и тежак 72 килограма. Spreма се да постави нов светски рекорд у најтежој бициклическој дисциплини, спринту на један час. За то време обећава да ће превалити 47,2 километара.

Мала историја штампарства у сликама

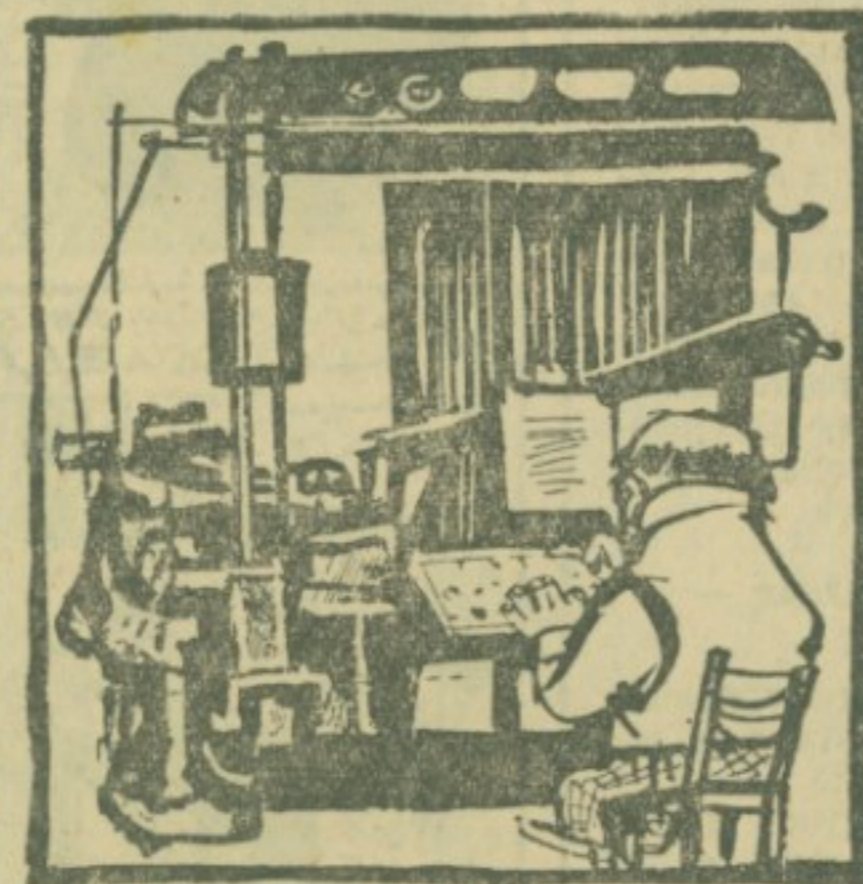
Од Гутенберга до данас

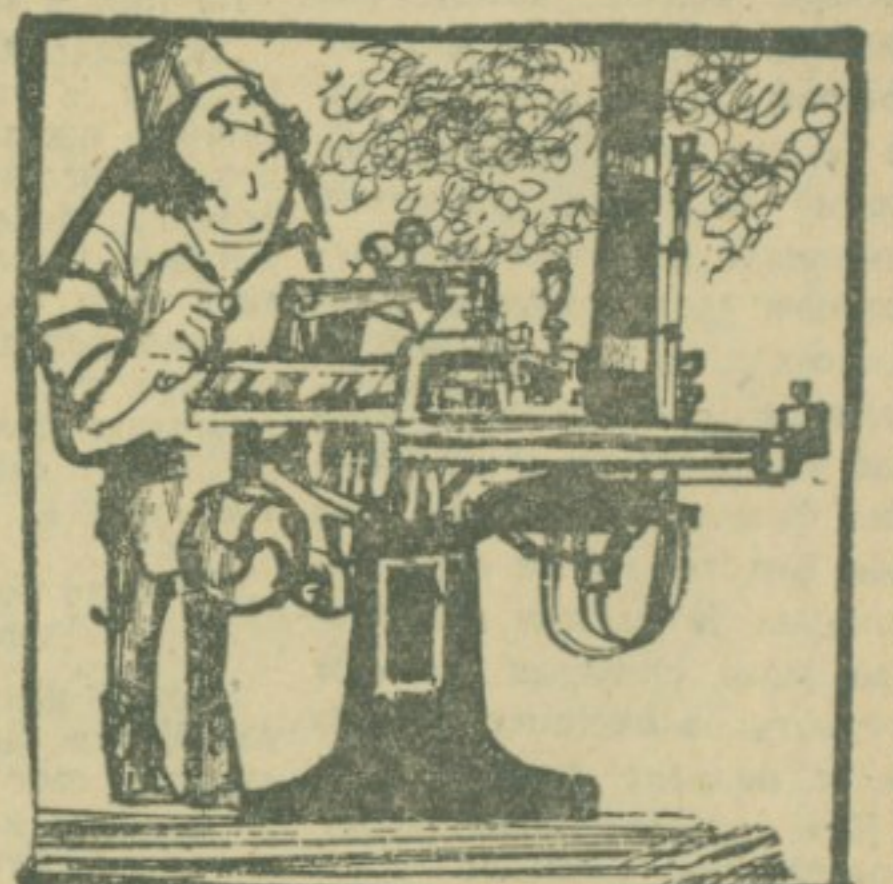
1469—1474
Непрекидно се врше испитивања да би се добила клишеа путем аутографије која ће омогућити да се фотографије помоћу цинка преносе у дневне листове, илустрације итд.

1880
Јозеф Торн је изумео машину на којој могу да се слажу матрице покретних слова.

1884
Израђена је прва „линотип“ машина. Њен конструктор је Отмар Мергенталер, из Балтимора.

1892
Пронађена је „монотип“ машина за слање слова, која се састоји од лирија и топионце. Монотип је пронашао Американац Данстон.

(Наставиће се)

ПИЛУЛЕ ПРОТИВ АТОМСКОГ ЗРАЧЕЊА

На све стране врше се озбиљна истраживања да се пронађе лек који ће, ако не сасвим да онемогући, а оно бар да ублажи убитачно дејство радиоактивног зрачења. Досад је препоручено у ту сврху више супстанци, но, на несрећу, свака од њих морала би да се прогута пре но што зрачење почне. То значи да пилуле не користе ако атомско зрачење наступи непредвиђено.

Такав је случај на пример са метионином, једном аминокиселином у којој има сумпора. Метионин је створен у лабораторијама индустријских научника и у сваком случају дао је занимљиве резултате. Мада наука није много коракнула у погледу заштите од нуклеарних зрачења, важно је да су постигнути охрабрујући резултати и једног дана, вероватно, израђиваће се пилуле које ће потпуно да штите од радијација,

НЕ, ГОСПОДИНЕ ДАЛИ,

га сматрају као генијалног сликара, други, чије мишљење није сасвим за потцењивање, сматрају да је Дали већи рекламер него уметник.

Стално у некаквом усхићењу, гоњен неодрживом снагом стварања — доктор Сигмунд Фројд је за њега рекао

дира у школи лепих вештина у Мадриду. Једном — имао је тада 22 године, он се опклади да ће добити награду за сликарство а да кичицом ни једанпут не додирне платно. Тако је начинио слику стојећи читав метар од платна и бацајући грмуљнице боја. Успео је да начини толико занимљиво дело у духу „поентилиста“, да је заиста однео прву награду

На испиту историје уметности успео је да запањи наставнике. Кад је извукао питање, рекао је да му ни на памет не пада да им одговара,

— Је ли тачно да сте насликали своју супругу са два печена котлета на њеним раменима? — запитав га је један новинар.

— Да, сасвим је тачно, — одговорио је — али с том разликом што котлети нису печени већ сирови.

— А зашто сте то урадили? — Зато што ни моја жена није печена.

— Али зашто котлети и ваша супруга заједно?

— Зато што волим своју жену а волим и котлете. Не видим зашто их не бих смео заједно сликати.

бесконечно удаљене, друге су начињене тако као да излазе из рама због чега се добија утисак да ћете се с њима сударити. Наместо нота на нотном систему он ће насликати мраве, итд.

Кад му је Жорж Матије постао импресарио, он чини још веће настраности. Отада носи смешне, клоуновске брчице због чега сасвим необично изгледа. Дозвољава да га сликају у свакојаким позама и, једном речју чини све да би изазвао причање о себи па макар и најнеповољније.

И док се људи, препиру да ли је он заиста сишао с ума или не, овај сликар, сада веома у моди, живи сасвим повучено у малом месту Пор Лига, на обали Медитерана и — ради. У кућу никога не пушта, свакако да не би одео свој прави лик. Крај њега је једино његова жена, Гала, с којом се венчао 1936 године после смрти њеног првог мужа, чувеног надреалистичког песника Пола Елијара. Ту, у Пор Лига, он ствара слика и збира велике суме новца захваљујући колику свом необичном погледу на сликарство толико и сретној реклами. Зато није чудно што је један познати француски лист, пишући о Салвадору Далију, ставио у наслов чланка следеће речи: „Не господине Дали, ви нисте људи“.

ВИ НИСТЕ ЛУДИ!

Јер тај проблем зна далеко боље од њих. Доцније, на часу слободног сликања био је донет готски кип богородице.

Наставник је рекао да свако наслика кип онако како види а Дали је насликао — терације.

Ипак, Дали није „пронашао Америку“. Још је Ботичели заузео да сунђер испуњен различитим бојама ако се баца на зид, може да „наслика“ веома занимљив пејзаж. Сличне ствари запажали су и други, на пример Леонардо да Винчи и Виктор Иго који је сликао правећи мрље мастилом.

Његово понашање као и његова необична платна брао су га учинили познатим. Али он није знао за предак. Добијао је све веће „убрзање“.

И тако стално, већ пуних 30 година.

Човек с брчињама

Салвадор Дали слика дневно по дванаест часова. Ради врло велике композиције у класичном бароком или каквом другом стилу. Али оно што га чини необичним и суманутим у очима света то су извесне „ситнице“ које се код њега упутију и у његов приватни живот и његово сликарство. На пример, лажни ношће које ставља преко правих, начињени су од огледала да би се у њима посматрао. Да би лакше ходао носи ципеле на „федер“. На очи ставља калескопске наочари. Неке фигуре на његовим сликама су

Салвадор Дали, пореклом Шпанац, заговетан је као човек и као сликар. Према ономе како се понаша и шта говори, рекло би се да није при чистој свести. Међутим, његова сестра, која је о свом брату написала књигу, тврди да је то „најнормалнији човек на свету“. За последњих тридесет година, док је чинио различите експерименте а светска штампа нашироко писала о томе и одгонетала његове поступке, цена Далијевих слика је све више расла. Данас, за његово једино платно даје се по неколико милиона франака

У

петој години Салвадор је желео да буде „куварница“, у шестој Наполеон, у осмој је говорио да је Христос, а у десетој је намалас своју прву слику „Јелену из Троје“. Исте године, о покладама прогласио се краљем карневала; ставио је на главу „круну“, уместо коња узјакао је даску, ушао с оделом у чабар хладне воде и — добро назабао. Но те наивне детњарије нису никог узнемиравале.

Тех касније, о њему је почело баш да се говори. Једно пре подне, већ као сликар, дошао је да одржи предавање о сликарству — у гњурачком оделу — „да би што боље могао да продре у дубине потсвесног“. Али, да се предавач не би угушио, неколицина из публике морали су да отрче по бравара који је попустио завртња и подигао шлем.

„Њујорк је као рокфор“

Кад је први пут стигао у Њујорк, дао је следећу изјаву: „Сива и прљавобела боја Њујорка чине га зеленим. Потсећа ме зато на неки готски рокфор. Али, ја волим тај смрдљиви сир...“

Прошле године, кад је овај „бркати клоун“, „напети уображени геније“ и највећи претставник надреализма у сликарству отворио изложбу својих дела у Брислу, велики колекционари из целог света, дошли су да виде његових 96 слика.

Колики су његови приходи настали се по његовој заузетости. На пример, чувени бродовласник Нијархос и војвоткиња од Виндзора још од прошле године чекају „на ред“ да их Дали портретише. Његови последњи радови, које је завршио, били су, веће платно за једног америчког богаташа на којем је претстављен свети Јован из Компостела, а на пергаменту илустрације Док Кихота. За први рад исплаћено му је 30 милиона франака. Што се тиче Дон Кихота, зна се само толико да је издавач већ продао један примерак великог формата на пергаменту — за десет милиона франака.

Као највећи претставник надреализма, Салвадор Дали је постао популаран у целом свету. Али он сам најбоље зна колико је поред његове велике среће и снобизма публике, његова изванредна уметност за прављење рекламе била у томе пресудна. Неки

да претставља „прототип фанатичног Шпанаолца“ — он не престаје да лакрдија и да себи приписује најмрачније пороке и дела која „чини“.

Пре три године штампао је књигу: „Тајни живот Салвадора Далија“ у којој помиње многе ствари којих би се чак и умно поремећени стидео.

Али, штампа и публика све то похлепно „гутају“, о њему се стално говори и, уколико је оговарање веће, цена његових дела расте.

„Не верујте му ниједну једину реч!“

Читајући у тој књизи поглавље које говори о његовим тобожњим сећањима из детињства, Салвадору стари ја сестра Ана-Марија Дали се осетила побуђена да напише мању књигу у којој је, на једном месту, изјавила следеће:

„Не верујте му ниједну једину реч кад говори о себи. Мој брат није ништа људи од вас или од мене. Напротив, он је крајње човек. Али, правећи себе будалом дошао је до великог богатства и зато са тим наставља“.

Доктор Румање, који већ годинама прати „бунцања“ сликара Далија, рекао је једном приликом да у својој лекарској пракси није срео још ниједног човека који толико зна шта хоће као он.

За фанатичног Шпанаолца једини датум из историје који је достојан памћења је 24 мај 1904. — наравно, дан кад се он родио. Сматра да му је име Салвадор — Спасилац — пророчки датум, јер је његов животни циљ да спасава сликарство од незналица модерне уметности.

На једном месту он пише: „Погледај, Салвадор Дали тек што је дошао на свет и ветар је престао да дува а са неба су нестали облаци. Средоземно Море је тихо а на његовим глатким рибљим леђима види се како светlucaју, као крљушти, седам боја спектра. Има их тачно седам и утолико боље, јер Салвадору Далију више није ни потребно“.

Уместо богородице — терације

Упркос његовим причама, Ана-Марија Дали пише о детињству свог брата: „Био је то скроман и повучен дечак, питомог погледа, чије је држање говорило о унутрашњем спокојству. Једино што га је у животу интересовало били су сликарство и поезија...“

Салвадор је почео с лудоријама тек кад се уписао на сту-

ПЕРА ЖЕРА

ЗНАШ ЛИ ДА СЕ КАНДИДУЈЕМ ЗА ПРЕДСЕДНИКА ДРУШТВА ЗА ЗАШТИТУ РИБА?

А ШТА СЕ ТО МЕНЕ ТИЧЕ??

НЕ!

АЛИ... ГУБИ СЕ ДОК НИСАМ ИЗГУБИО СТРАЖЕ-НЕ!

ПРИЈАТЕЉУ, ОВАЈАН САМ... СПУСТИТИ СЕ ТОЛИКО НИСКО ДА ПРИСТАНОМ ДА РАДИМ ЗА СВОЈ БИФТЕК! ДА, РАЗГРЊУКУ ТИ СНЕГ СА СТАЗА АКО САМО ИМАШ ЛОПАТУ!!

ДОБРО! ДОБРО! ДОВИКЕШ БИФТЕК! ОХ! ВЕЛИКО ТИ ХВАЛА!

СНЕГА НЕМА... ЈЕР НИЈЕ ЗИМА... АЛ ДВОРИШТЕ ЈЕ ПУНО ОПАЛОГ ЛИШЋА! ИДИ, СКУПИ ГА И СПАДИ... И ДОКТИКЕШ МИ ДВОРИШТЕ СВЕ ДОК ЛИШЊЕ БУДЕ ОПАДАЛО С ДРВЕТА!!

ОВОГ ПУТА САМ ГА УХВАТИО! УВЕК СЕ ПОНУДИ ДА КОСИ ТРАВУ У ЗИМУ, А СНЕГ ДА ЧИСТИ ЛЕТИ! ЗАБОРАВИО ЈЕ НА ЛИШЊЕ ЗАБОРАВИО ЈЕ НА ЛИШЊЕ ДА С ДРВЕТА!

ПОПАЈУ, ШТА ПЕРА РАДИ ОВДЕ?

СКУПЉА ЛИШЊЕ И СПАЉУЈЕ ГА!

СПАЉУЈЕ ГА, ЗАИСТА! ПОГМЕДАЈ!

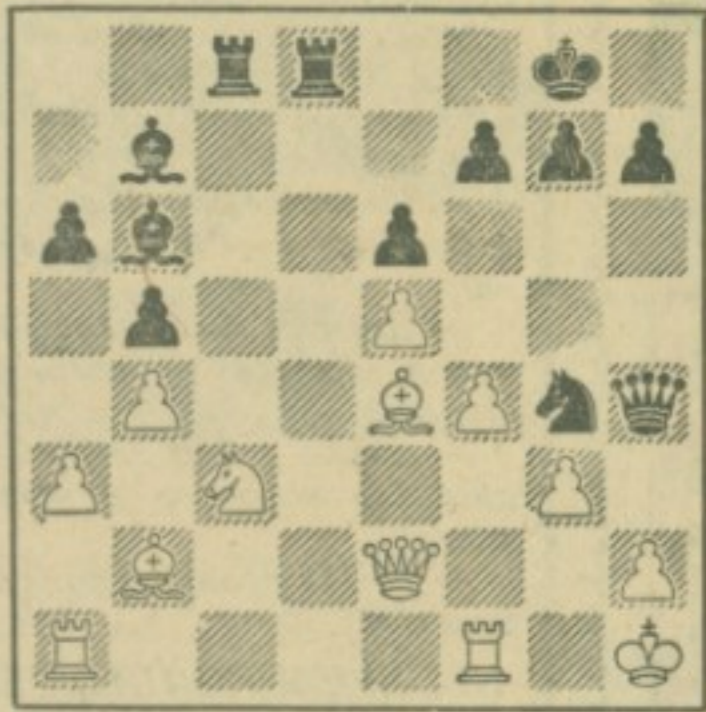
АУУУ!

ЗАШТО ДА ЧЕКАМ ДА ОНО САМО ОПАДНЕ?

Учимо шах XXXVII

Вратимо се још једном жртвама у шаху. И погледајмо крај партије коју су пре педесет година у Лођу, одиграли Ротлеви и Рубинштајн, а коју многи шахисти сматрају за једну од две-три најлепше партије забележене у шаховској литератури.

Ротлеви је био бели, Рубинштајн црни.

Партија је имала овакав изглед после двадесет и другог потеза белог. Сада је Рубинштајн на потезу. Његова дама је нападнута, али он је поклања противнику: 22... Тц8д3! 23. г3:х4 Тд8-д1! Шта сад ово значи? Црни је изгубио даму, а још неколико фигура нуди противнику. 24. Де2:д2 Лб7:е4+ 25. Дд2-г2 Тц3-х3!

Бели се предаје, јер види да му од мата топом на пољу х2 нема спаса.

ПРОТИВ РАДАРА

У једном истраживачком центру у Енглеској повољно напредује израда материјала који може да одоли радару. Танка бакарна подлога прелије се слојем течног каучука чија дебелина зависи од намене саме плоче. Она може да служи као изолатор од буке у станбеним просторијама, али, још значајнија јој је намена упијања електромагнетских таласа веома мале дужине које емитују радар-апарати.

Сви апарати па и читава сувоземна, ваздушна и поморска превозна средства чији су зидови покривени оваквим материјалом, невидљиви су за радарске инструменте, јер не дају одјек. Тако су Енглези, који су пронашли радар у почетку Другог светског рата, сада открили средство које га онемогућује.

СТИВИ НА ЦИЉ БЕЗ ОПАСНОСТИ

Многи несрећни случајеви догађају се тек при крају дугог путовања, кад већ уморан возач увиди да је у закашњењу. Или, на самом почетку пута кад возач јури сувше великом брзином услед страха да не задоцни.

Ово само доказује да је за возаче врло важно да у сваком тренутку знају иду ли просечном брзином којом ће стићи на време, да ли касне или сувше журе. Због тога је једна шведска фабрика израдила специјалне направе које бар у овом погледу смањују ризик вожње.

Возач, пре но што пође, израчуна којом просечном брзином треба да вози да би на време стигао на одређено место. После тога, у специјалној справи он дотера бројеве да означавају просечну брзину. Нарочиту казаљку стави на нулу, и укључи спој између аутомобилског мотора и направе. Чим кола крену, казаљка се помера са нуле. У току пута она ће му стално показивати да ли иде жељеном брзином, а посебан бројчаник му показује колико је километара у закашњењу.

Према изјави многих возача, ова се направа показала од велике користи.

ЕНЦИМИ

Можда нисте знали да су ензими који повећавају проценат хемиских процеса у људском организму, уствари нарочита врста протеина.

СВЕТЛЕЋЕ РУКАВИЦЕ

Да би се спречиле многобројне саобраћајне несреће у свету појављују се све нови и нови проналасци. Међу најновије спадају светлуцаве рукавице које у Француској шофери навлаче за време ноћних вожњи. Светлост се може лепо видети на удаљености од око 450 метара.

ОКРЕТНИ И ЈЕДНИ И ДРУГИ

Шерцери су неуморни, али су неуморни и царински органи. У женском царинском одељењу у Западној Немачкој ову службу успешно обавља једна керуша. То је Гејша, преплетчарка, која је специјално тренирана да открива шерцовану кафу на немачко-холандској граници.

ПРВИ ТЕЧНИ ГАС

Познато је да се гасови сада могу претворити у течност стање, али мало ко зна да је први гас који је успешно претворен у течност био — амонијак. Ово је постигнуто још 1798 године.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ИЗОЛОВАН НОВИ ЕЛЕМЕНТ БЕРКЛИЈУМ

Научници са универзитета у Калифорнији су успели да изолују једва видљиву количину елемента са редним бројем 97 Овај прастари елемент је постојао пре 5.000.000.000 година кад се тек рађао свемир, али је, као и остали елементи тежи од уранијума, пропала радиоактивном смрћу одмах после стварања. Берклијум је још 1949 године добијен у циклотрону универзитета у Калифорнији али у невидљивим количинама које су брзо нестајале. Чак и количина која је сада добијена на граници је видљивости. Тешка је свега 0,3 микрограма. Ова мала количина је добијена из 8 грама плутонијума у току од шест година. Велики идео у добијању берклијума имао је др Канингем који је врло вешт у раду са субмикроскопским дозама материје.

Јенту пре давања опште анестезије хлороформом, он ће појачати њено дејство.

НАПРЕДАК НАУКЕ

После многих испитивања, америчким хемичарима је најзад пошло за руком да произведу једну врсту сира вештачким путем. То је сир чедар, који се углавном употребљава у англо-саксонским земљама.

Када се усирено млеко, коме су додати специјални хемиски производи, стави у једну нарочиту машину, после пола часа добија се вештачки сир док је за природни потребно шест часова. На тај начин само једна енглеска творница уштедеће на производњи у току једне године око 20 милиона динара. По мирису и укусу вештачки сир не заостаје ништа за природним.

ТУРИЋИ БЕЗ ОЦА

Опити партогенетског развића, тојест, развића јединке из јајета које није оплођено, врше се већ дуже времена. Научници су успели да на тај начин добију младунце не само код нижих животињских врста, него и код неких сисара.

Један амерички биолог недавно је случајно открио начин којим се може утврдити да ли је женка излегла младунце из неоплођеног јајета. Међу ћурицама које су биле пелдоване против птичјих богиња открио је да су неке, мада неоплођене, ипак излегле младе. Турићи, добијени на овај начин разликовали су се од обичних лажних деформација оочију и палача на нози.

НОВ ПРЕДМЕТ

Ученици Питсбурга, познатог индустријског града САД, унеће у своје распореде ове године и један нов предмет. Деш од осам до четрнаест година је омогућено да изучавају пројектиле и вештачке сателите. У овај предмет укључена је још и медицина простора, астрономија и прављење телескопа.

НЕПРЕКИДНО И ТАЧНО

Једно велико и угледно америчко предузеће има више од 2.000 дактилографкиња. Рукководници неких других предузећа су се питали на који начин се постиже да све оне буду тачне и савесне на послу. Одговор је био: нађите погодно средство. Уствари они су суботом ујутру све оне дактилографкиње које су у току целе недеље долазиле тачно и радиле савесно, награђивали по једним бесплатним боном — за фризирање.

ЗЕМЉИНА ТОПЛОТА ДАЈЕ ЕНЕРГИЈУ

Током Међународне геофизичке године научници су дошли до важних открића. Једно од њих је и ово — успели су да извуку из Земље топлоту у облику паре, која ће моћи да покреће турбине. Већ данас на том принципу ради једна фабрика у Италији, а друга се гради на Новом Зеланду.

... број врста кичмењака, не рачунајући изумрле, достиже 44.000.

... од једног одраслог кита може се добити толико меса колико од 125 волова. Месо кита црвене је боје и по укусу слично говећем.

... енглеска књижевница Афра Бен (1640—1689) прва је жена у Европи која је била професионални драмски писац.

... кобре могу да избаце свој смртоносни отров чак на даљину од три метра.

... неки зоолози сматрају да велика антилопа гну води порекло од магарца, бизона, коња и антилопе.

... прва штампарија у Хрватској основана је у Сењу, 1494 године.

... париски лекар Рене Лаенек (1781—1826) начинио је прву лекарску слушалицу.

... Атлантук је први пут „савладан“ хеликоптером у јулу 1952 године.

... рајска птица, коју сматрају најлепшом птицом на свету, у-

ствари је близак сродник обичном петлу.

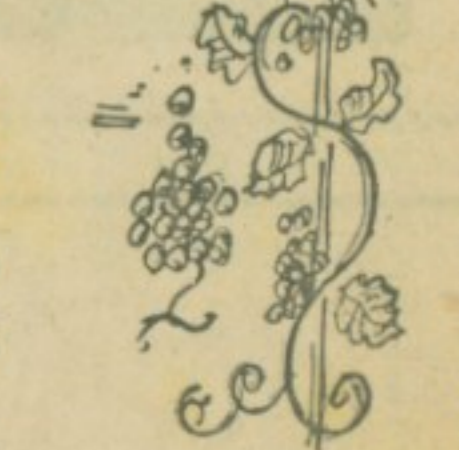
... прве железничке шине биле су дрвене и само су на горњем делу имале гвоздену облогу по којој су се кретали точкови.

... од свих животиња, једино хрт и вец при трчању додирују земљу једновремено обема предњим, односно задњим ногама.

... у Сахари годишње падне око 10 сантиметара воденог талога.

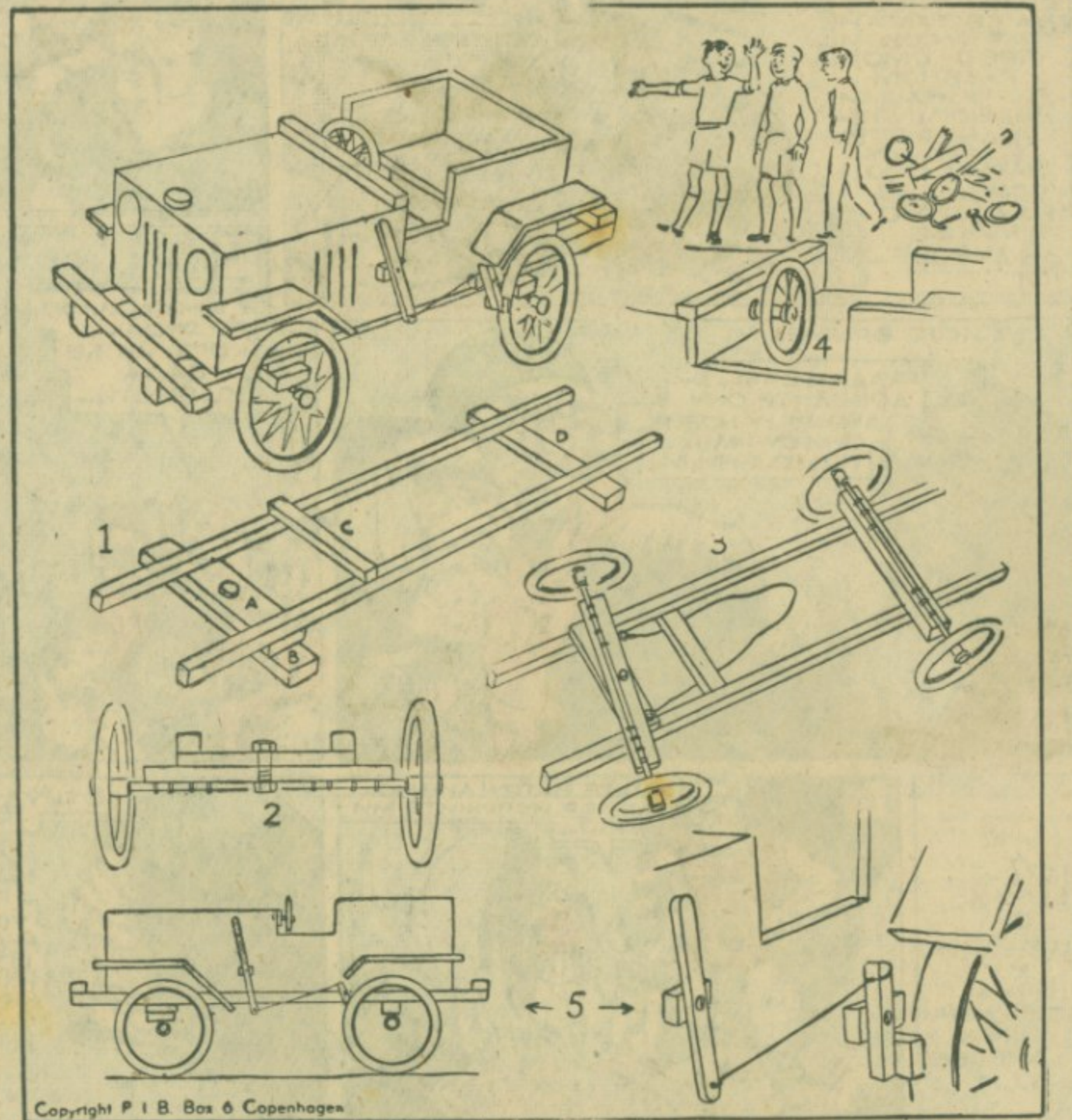
... очи ноћа двапут су теже од његовог мозга.

... винова лоза ус-

пева на обронцима Хималаја чак и на висини од 4.000 метара.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ «ЦИП» ОД ДАШЧИЦА

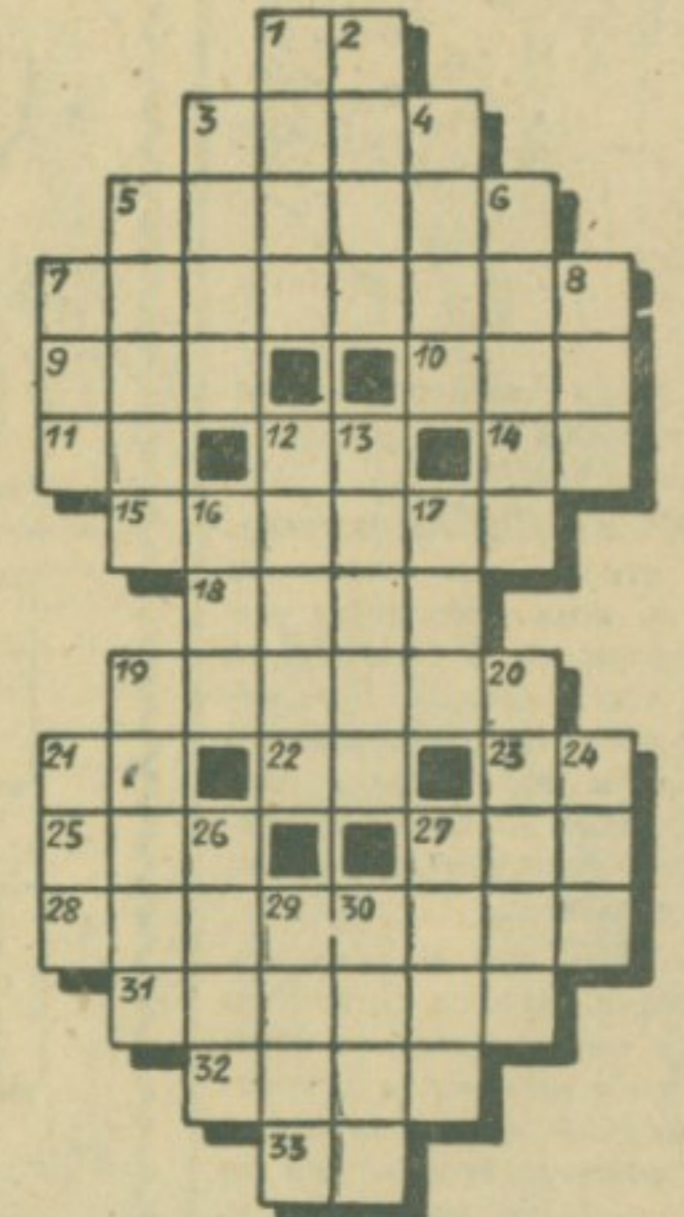
Превозно средство као на нашој слици начиниће помоћу дашчица од сандука и три завртња. Потребна су вам и четри точка од дечјих колиџа и један точак за волан. Прво начините рам (слика 1). Даске А и Б претстављају предњу осовину и осовину којом се управља. Даска С служи за ноге, а Д је задња осовина. У дасци А и Б пробушеће се довољно широке рупе да може да прође повелки завртњак који се наврће одозго и одоздо. Навртњи не смеју да се чврсто наврну, јер тада горња даска неће моћи да се окреће (види цртеж 2).

На цртежу 3 претстављен је рам гледан одоздо. Точкови се причвршћују помоћу ексерса за поткивање коња. На доњој осовини морате пробушити рупе за завртње за које ће се причврстити дебља жица или конопца. Повлачењем левог или десног краја жице, колима се даје правац кретања. Поменули смо и волан. Он, уствари, служи само као украс, јер се много спретије управља ако се крајеве жице држе у рукама. Цртеж 5 показује како се прави коњица. Каросерију ћете начинити од делова старих сандука. Пошто је све готово, узмите неку пријатну боју и грмежите свој аутомобил.

УКРАШЕЊЕ

Водоравно: 1) иницијали нашег књижевника („Јазанац пред судом“); 2) врста ветра; 3) наш боксер; 4) римски император (37—41); 5) јудејски цар; 6) наша планина; 7) полуострво; 8) позната заменица; 9) немачки предлог; 10) личност из „Илијаде“; 11) корални спруд; 12) лука у Мароку; 13) иницијали полског астронома; 14) негација; 15) ономастојева лавска; 16) конопца; 17) снови; 18) велики италијански песник; 19) марка фотоапарата; 20) богиња пролећа у словенској митологији; 21) два слова.

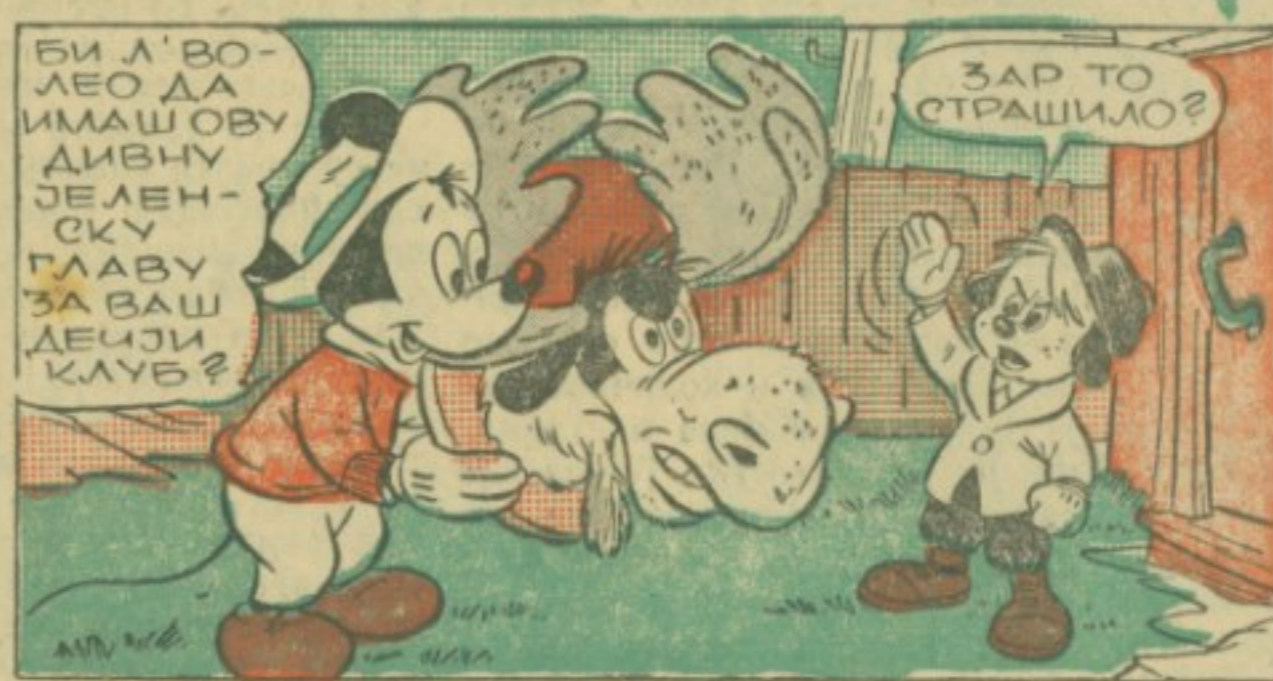
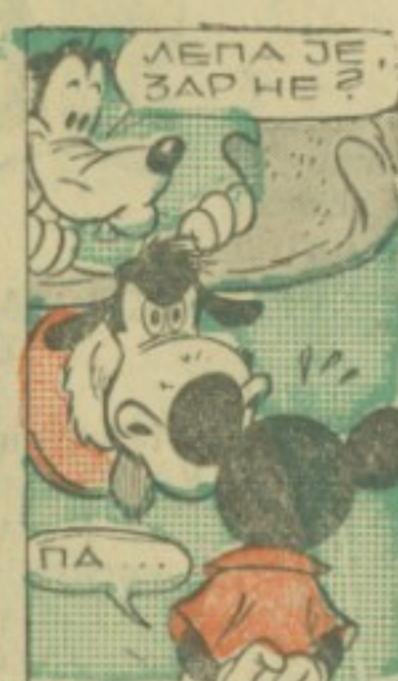
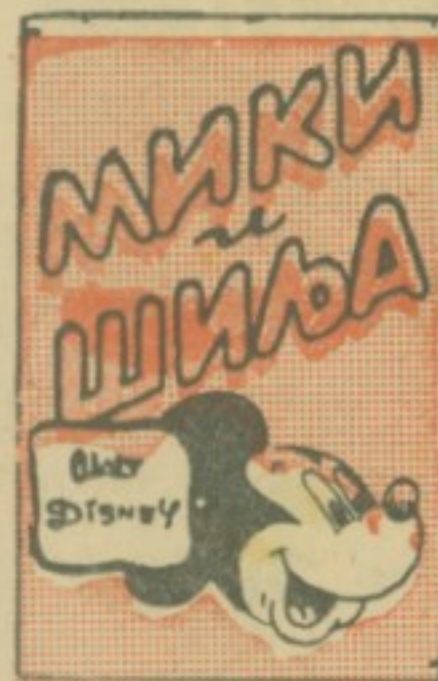
Усправно: 1) носачи у Кини; 2) град у Чехословачкој; 3) дубровачки граматичар и лексикограф; 4) аутомобилска писта у Берлину; 5) друштвени сталеж; 6) планински венац у Сибиру; 7) римски песник („О природи ствари“); 8) син Посејдонов; 9) хемиски елемент; 10) имања која су германски краљеви давали својим ратницима; 11) град у Холандији; 12) мушко име; 13) град у Француској; 14) врста шљиве; 15) пехар; 16) преко (латински); 17) страна женског име; 18) шумска животиња; 19) наша планина; 20) једна Вердијева опера.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Ма; 2) Гаус; 3) сантим; 4) без; 5) сер; 6) Ана; 7) Рила; 8) рт; 9) алас; 10) Агалдир; 11) Амо; 12) кланец; 20) алпр; 21) Ив (Сен Лоран); 22) јаца; 24) име; 25) Еди; 26) бек; 27) ацетат; 30) акер; 31) ај.

Усправно: 1) Ман; 2) аут; 3) газа; 4) Сицилија; 5) Сента; 6) Мелар; 7) Беа; 8) Рас; 9) валов; 10) Галичица; 11) амара; 18) клата; 19) цимет; 20) Аје; 22) век; 24) Ибар; 28) ЕКА; 29) Теј.

ЖИВИ ОД ТУВИХ ГРЕШАКА

Пера Ждера дуго је био без посла. Среће га Попај једног дана на улици и зачу- ди се: Пера је био у новом оделу, с најскупљим шеши- ром на глави.

— Сигурно си нашао неко добро место? — упита га По- пај.

— Да, сад лепо живим од туђих грешака, — одговори Пера.

— Збиља? Вероватно ра- диш као коректор у неком листу?

— Не. Ја продајем гуме за брисање!

НЕОДРЕЂЕНО ПИТАЊЕ

На часу рачуна учитељ прозвао Гају па га пита:

— Да ли се твој ујак бави ловом?

— Да!

— Баш добро. А сад ми реци: ако он једног дана уло- ви три зеца, а другог четири, колико то износи укупно?

— То вам не могу тачно рећи, — одговори Гаја. — Све зависи од тога пошто су зечеви тих дана!

БУДУЋИ КРИТИЧАР

— Замисли само, — жали се Паја Хорацију — кад сам се јуче вратио кући затекао сам Влају како чита руко- пис мог најновијег романа!

— Невероватно! — зачуди се Хорације. — Тако мали а већ добар критичар.

ПИТАЊА од ојори

Које је највеће слатковод- но језеро на Земљи? Какав је то ветар? Какав је биљка ворун? Шта је дромбуља?

ОДГОВОРИ

НАЈВЕЋЕ СЛАТКОВОД-НО ЈЕЗЕРО на Земљи је Горна Језера које се налази на граници Канаде и Сједи- нених Америчких Држава. Површина му је око 83.000 квадратних километара, а надморска висина 182 метра. Највећа дубина је 300 ме- тара.

ГОРУН је врста краста, који је веома распрострањен у нашој земљи. Његова кора

и шишарка употребљавају се за штављење кожа, а жир за војена сешња.

ГОРСКИ ВЕТАР је вазду- шна струја низ планинска страна, која расхлађује ни- жња положаја. У народу га зову још и ноћник. При ве- дром времену, увече или то- ком ноћи он струји е пла- нина према долинама и рав- ницама, доносећи хлађење, нарочито лета.

ДРОМБУЉА је дечји ин- струмент, који се састоји из једног танког челичног пера, повезаног на врху, а утврђе- нов другим крајем за оквир инструмента, који служи за држање, и то левом руком. На уста се ставља ужи део, у којем се налази челично перо, преко којег иде дах из уста. Челично перо се покре- ће палицом десне руке.

БАШЧАНИК

